

TC

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
GENEL PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**BENLİK KURGUSUNUN SOSYAL ONAY İHTİYACI,
KONTROL ODAĞI VE DUYGULARINI İFADE
EDEBİLME İLE İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülnaz ALAGÖZ

165101110

Danışman: **Dr. Öğretim Üyesi Alp Giray KAYA**

İstanbul, 2019

TC

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
GENEL PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**BENLİK KURGUSUNUN SOSYAL ONAY İHTİYACI,
KONTROL ODAĞI VE DUYGULARINI İFADE
EDEBİLME İLE İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Gülnaz ALAGÖZ

KABUL VE ONAY

Gülnaz Alagöz tarafından hazırlanan ‘‘Benlik Kurgusunun Sosyal Onay İhtiyacı, Kontrol Odağı ve Duygularını İfade Edebilme İle İlişkisi’’ başlıklı bu alışma, Savunma Sınavı tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : [Unvanı, Adı ve SOYADI] (Danışman)

ye : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

ye : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

ye : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

ye : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

Yukarıdaki imzaların adı geçen ğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

[İmza]

[Unvanı, Adı ve SOYADI]

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Benlik Kurgusunun Sosyal Onay İhtiyacı, Kontrol Odağı ve Duygularını İfade Edebilme İle İlişkisi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklerine uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

[Tarih ve İmza]

Gülnaz ALAGÖZ

ÖZET

BENLİK KURGUSUNUN SOSYAL ONAY İHTİYACI, KONTROL ODAĞI VE DUYGULARINI İFADE EDEBİLME İLE İLİŞKİSİ

Gülnaz ALAGÖZ

Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Alp Giray Kaya

Ocak, 2019

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinde Benlik Kurgusunun Sosyal Onay İhtiyacı, Kontrol Odağı ve Duygularını İfade edebilme ile ilişkisini incelemek amaçlanmıştır.

Veriler ilişkisel tarama modeline göre analiz edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 öğretim yılında Mersin ve Arel Üniversitesinde eğitim öğretim gören 198 kadın (%56,9), 148 erkek (%42,5) olmak üzere yaşları (17-30) aralığında değişmek ile birlikte toplam 348 öğrenci oluşturmuştur. Katılımcılar, uygun / kazara örneklem yöntemi yoluyla belirlenmiştir.

Araştırmada amaçlar doğrultusunda veri toplamak amacıyla “Sosyal Onay Ölçeği”, “Özerk-İlişkili Benlik Ölçeği”, “Duygu İfade Ölçeği” ve “Kontrol Odağı Ölçeği” kullanılmıştır. Sosyal Onay Ölçeği; Başkalarının Yargılarına Duyarlılık, Sosyal Geri Çekilme ve Olumlu İzlenim Bırakma olmak üzere üç alt boyuttan ve 25 maddeden oluşmaktadır. Özerk-İlişkili Benlik Ölçeği; İlişkili Benlik, Özerk Benlik ve Özerk-İlişkisel Benlik olmak üzere üç alt boyuttan ve 27 maddeden oluşmaktadır. Duygu İfade Ölçeği; Olumlu Duygu İfadesi, Yakınlık Duygu İfadesi ve Negatif Duygu İfadesi olmak üzere üç alt boyuttan ve 15 maddeden oluşmaktadır. Kontrol Odağı Ölçeği ise 47 maddeden ve iki alt boyuttan oluşmaktadır. Boyutlar; İç Kontrol Odağı ve Dış Kontrol Odağıdır.

Örnekleme alınan öğrencilerin yaşlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için t testinden yararlanılmıştır. Verilerin analizinde; değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre İlişkili Benlik boyutu ile özerk benlik arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunurken; Başkalarının Yargılarına Duyarlılık, Olumlu İzlenim Bırakma, Özerk-İlişkisel Benlik, Olumlu Duygu İfadesi, Yakınlık Duygu İfadesi ve Negatif Duygu İfadesi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır.

Özerk Benlik boyutu ile Başkalarının Yargılarına Duyarlılık, Sosyal Geri Çekilme, Olumlu İzlenim Bırakma, İlişkili Benlik, İç Kontrol Odağı ve Dış Kontrol Odağı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken; Özerk-İlişkisel Benlik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Özerk-İlişkisel Benlik boyutu ile Sosyal Geri Çekilme, İç Kontrol Odağı, Dış Kontrol Odağı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken; İlişkili Benlik, Özerk Benlik, Olumlu Duygu İfadesi, Yakınlık Duygu İfadesi ve Negatif Duygu İfadesi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Değişkenlerin benlik kurgularını yordama düzeylerini belirlemek için çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Bu araştırma sonuçlarına göre: Özerk Benliği; Başkalarının Yargılarına Duyarlılık, İç Kontrol Odağı ve Dış Kontrol Odağı yordamaktadır.

İlişkili Benliği; Başkalarının Yargılarına Duyarlılık ve Yakınlık Duygu İfadesi yordamaktadır.

Özerk-İlişkisel Benliği; Yakınlık Duygu İfadesi, İç Kontrol Odağı, Olumlu Duygu İfadesi ve Sosyal Geri Çekilme Yordamaktadır.

Araştırma sonuçları, içinde yaşanan toplumsal bağlamın, bireylerin benlik kurgularının şekillenmesinde önemli olduğunu göstermektedir ve Kağıtçıbaşı'nın üçlü benlik yapısını destekler niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Benlik Kurgusu, Sosyal Onay İhtiyacı, Duygularını İfade Edebilme, Kontrol Odağı

ABSTRACT

INDIVIDUALITY REGULATION SOCIAL APPROVAL NEEDS, ITS RELATIONSHIP WITH FOCUS OF CONTROL AND ABILITY TO EXPRESS FEELINGS

GÜLNAZ ALAGÖZ

Postgraduate Thesis, Department of Psychology

Thesis Advisor: Dr Faculty Member Alp Giray KAYA

January, 2019

In this study, it is aimed to examine the relationship between Individuality-Adjustment Needs, Focus Control and Expression of Emotions among university students.

The data were analyzed according to the relational screening model. The study group of the study consisted of 348 students in the age range of (17-30) between 198 women (56,9%) and 148 men (42.5%) studying in Mersin and Arel University. Participants were identified by appropriate / accidental sampling method.

“Social Approval Scale”, “Autonomous-Relational Individuality-Scale, “Emotion Expression Scale “And Focus of Control Scale” were used to collect data for the study. Social Approval Scale consists of three sub-dimensions including Sensitivity to Social Reasoning, Social Retraction and Positive Impression and 25 other items. Autonomous-Relational Individuality-Scale consists of three sub-dimensions named Self-Related Individuality, Autonomous Individuality, and Self-Related Self Emotion Expression Scale and 27 other items The Focus Control Scale consists of three sub-dimensions named Positive Emotion Expression, Affection Expression and Negative Affect and 15 other items. It also includes two subscales and 47 other items. Its dimensions are Internal Control Focus and External Control focus.

The “T” test was used to determine whether the ages of the students were differentiated according to gender. In the analysis of data; Pearson Moments Multiplication Correlation Analysis was used to investigate the relationships between variables.

According to the results of the research, whilst there was a negative correlation between the Self-Related Self dimension and the Autonomous Individuality, there is a positive correlation between the sensitivity of others, sensitivity of leaving positive impression, autonomous-relational individuality, positive emotion expression, affinity and negative emotion expression.

Whilst there was a significant negative correlation between autonomous self-image and sensitivity to others perceptions, social withdrawal, positive repetition, associated individuality, internal focus control, there is a positive correlation between autonomous and relational individuality.

Whilst there was a significant negative correlation between Autonomous-Relational individuality dimension and Social Retraction, Internal Focus Control, and External Focus Control; There is a significant positive correlation between the associated individuality, Autonomous individuality, positive Emotion Expression, Proximity Emotional Expression and Negative Affect Expression.

Multiple regression analysis was used to determine the predictive levels of the variables. According to the results of this study: Autonomous individuality; Susceptibility to Internal judgment, Internal Focus Control, and External Focus are predicted.

Associated individuality, Sensitivity and proximity to the judgment of others are predicted.

Autonomous-Relational individuality; Proximity Emotion Expression, Internal Focus Control, Positive Emotion Expression and Social Retraction are predicted.

Research results, show that the community people live in have strong role in shaping one's individuality and it supports Kağıtçıbaşı is trio-individuality structure.

Keywords: Individuality Adjustment, Need for Social Approval, Expression of Emotions, Focus Control

ÖNSÖZ

Bu çalışma benlik kurgusunun sosyal onay ihtiyacı, kontrol odağı ve duygularını ifade edebilme ile ilişkisini incelemek amacıyla yapılmıştır.

Öncelikle çalışmanın her aşamasında bana cesaret veren, bana inanan, kendime inanmamı sağlayan ve bilgi, birikimlerini benimle paylaşan değerli hocam ve danışmanım, Dr. Öğretim Üyesi Alp Giray KAYA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu araştırma boyunca desteğini ve yardımını esirgemeyerek bana güven veren ve yapıcı eleştirilerde bulunan değerli hocam, Prof. Dr. Hasan BACANLI'ya teşekkür ediyorum.

Bu süreçte yaşadığım sıkıntıları paylaşarak beni motive eden canım arkadaşım Elifnur Eren'e teşekkür ediyorum.

Hayatım boyunca benim hep yanımda olan canım babama ve anneme sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Gülnaz ALAGÖZ

İstanbul, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı	4
1.2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	4

2. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Benlik Kavramı ve Kültürün Etkisi.....	6
2.1.1. Kültür Kavramının Benlik Kurgusu İle İlişkisi.....	8
2.1.2. Karşılıklı Bağımlı / Toplulukçu / İlişkisel ve Bağımsız / Bireyci / Özerk Benlik Yapıları	10
2.2. Kağıtçıbaşı'nın Benlik Modeli	15
2.2.1. Ayrışık Benlik Yapısı.....	15
2.2.2. İlişkisel Benlik Yapısı	16
2.2.3. Bireycilik ve Toplulukçuluğun Türk Toplumunu Üzerindeki Yeri ve Önemi ..	18
2.3. Cinsiyet ile İlgili Yapılan Araştırmalar	20
2.4. Benlik Kurgusunun Kontrol Odağı ile İlişkisi.....	22
2.5. Benlik Kurgusunun Duygularını İfade Edebilme İle İlişkisi.....	24
2.6. Benlik Kurgusunun-Sosyal Onay İhtiyacı ile İlişkisi	30

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli.....	32
3.2. Araştırmanın Örnekleme	32
3.3. Veri Toplama Araçları.....	33
3.3.1. Özerk İlişkili Benlik Ölçeği	33
3.3.2. Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği.....	34
3.3.3. Kontrol Odağı Ölçeği	35
3.3.4. Duygu İfade Etme Ölçeği.....	35
3.4. İşlem Yolu	36
3.5. Verilerin Analizi.....	36

4. BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular	38
4.1.1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Yaş Ortalamaları	39
4.1.2. Sosyal Onay Ölçeği, Özerk-İlişkili Benlik Ölçeği, Duygu İfade Ölçeği ve Kontrol Odağı Ölçeğinin Alt Boyutlarının Güvenirlilik Analiz Sonuçları.....	41
4.2. Özerk İlişkili Benlik Ölçeği, Sosyal Onay Ölçeği, Duygu İfade Ölçeği ve Kontrol Odağı Ölçeği İle Arasındaki İlişki	42
4.2.1. Başkalarının Yargılarına Duyarlılık ile Diğer Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları	42
4.2.2. Sosyal Geri Çekilme Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları.....	43
4.2.3. Olumlu İzlenim Bırakma Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları.....	43
4.2.4. İlişkili Benlik Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları.....	43

4.2.5. Özerk Benlik Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları.....	44
4.2.6. Özerk İlişkisel Benlik Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları	44
4.2.7. Olumlu Duygu İfade Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları	44
4.2.8. Yakınlık Duygu İfade Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları	45
4.2.9. Negatif Duygu İfade Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları	45
4.2.10. İç Kontrol Odağı Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları	46
4.2.11. Dış Kontrol Odağı Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları	46
4.3. Benlik Kurgularının Yordanması	47
4.3.1. İlişkili Benliğin Sosyal Onay İhtiyacı, Duygularını İfade Edebilme ve Kontrol Odağı Değişkenleri ile Yordama Sonuçları	47
4.3.2. Özerk İlişkisel Benliğin Sosyal Onay İhtiyacı, Duygularını İfade Edebilme ve Kontrol Odağı Değişkenleri ile Yordama Sonuçları	48
4.3.3. Özerk Benliğin Sosyal Onay İhtiyacı, Duygularını İfade Edebilme ve Kontrol Odağı Değişkenleri ile Yordama Sonuçları	49

5. BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

5.1. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	64
5.2. Öneriler.....	65
KAYNAKÇA	66
ÖZGEÇMİŞ	79

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	38
Tablo3.2. Öğrencilerinin Yaş Ortalamalarının Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları.....	39
Tablo 3.3. Değişkenlerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Dağılım Değerleri.....	39
Tablo 3.4. Özerk-İlişkili Benlik, Sosyal Onay İhtiyacı, Duygularını İfade Edebilme ve Kontrol Odağının Alt Boyutlarına İlişkin Güvenirlilik Analizi Sonuçları.....	41
Tablo 4.1. Özerk-İlişkili Benlik Ölçeği, Sosyal Onay Ölçeği, Duygu İfade Ölçeği ve Kontrol Odağı Ölçeği ile Arasındaki Korelasyon Sonuçları.....	42
Tablo 4.2. İlişkili Benliğin Sosyal Onay İhtiyacı, Duygularını İfade Edebilme ve Kontrol Odağı ile Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları.....	47
Tablo 4.3. Özerk-İlişkisel Benliğin Sosyal Onay İhtiyacı, Duygularını İfade Edebilme ve Kontrol Odağı ile Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları.....	48
Tablo 4.4. Özerk Benliğin Sosyal Onay İhtiyacı, Duygularını İfade Edebilme ve Kontrol Odağı ile Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları.....	49

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Ayrışmış Benlik.....	15
Şekil 2. İlişkişel Benlik.....	16

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Farklı kültürlerde yapılan araştırmalara göre sosyal psikolojik süreçler kültürün özelliklerinden etkilenmekte ve birçok yerde kültürel özellikler farklılık göstermektedir. Kültürel özelliklerdeki bu farklılıkları anlamak için değişik perspektiflere ihtiyaç duyulmuştur. Farklı durumların kişi üzerindeki etkisini inceleyen sosyal psikoloji kültür içinde insan kavramını incelemeye de yönelmiştir.

“Benlik” kavramı, üzerinde uzun yıllar çalışmalar yapılmıştır. Son, 20-25 yıldır, sosyal ve kültürel-arası psikolojide dikkat çekmeyi başarmıştır. Benlik kurgusunun önemi ve anlamı Batı düşüncesinde geliştiği için bireyci toplumların benlik özellikleri ortaya konmuştur. Bireyci, orta-sınıf kültüründe benlik, kişilerin ihtiyaçlarını, yeteneklerini, ilgilerini içeren bireyin kendine ait özelliklerinden oluşan bir bütün olarak görölmüştür. Bireylerin hepsinde bu özellikler görölmektedir ve bu özellikleri buldukları sosyal ortamlarda duygu, düşünce ve davranışlarını yönlendirmede kullanırlar (Geertz, 1975).

Benliğin yapısı, bireylerin kendisini nasıl görüp algıladığını belirler ve davranışların altında yatan duygu ve düşüncelerin temelini oluşturur. Bundan dolayı kültürler arası duygu, düşünce ve davranış farklılıklarının temelinde yaşanan kültürün benlik yapıları arasındaki farklılıkların yer aldığı söylenebilir.

Bireyci ve toplulukçu kültürün insan davranışları üzerindeki etkisi hakkında sosyoloji, antropoloji, politika, ekonomi, din gibi farklı alanlarda birçok araştırmalar yapılmıştır. Psikolojideki literatür çalışmalarına bakıldığında zaman 1980’lerden sonra sosyal psikoloji ve kültürel psikoloji alanında bireycilik ve toplulukçuluk kültürü üzerine birçok çalışmalar yapıldığı görölmektedir (Kağıtçıbaşı, 2007; Triandis,1995; Oyserman ve ark, 2002). Bu çalışmaların sonucunda, Batı kültürü toplumları bireyci olarak sınıflandırılmaktadır.

Kağıtçıbaşı (1996), Türk kültüründe benliğin sadece özerk ya da sadece ilişkiyel olma sınırını kırarak benliği özerk-ilişkiyel olarak tanımlamayı öne

sürmüştür. Psikolojik olarak da bu durumun daha sağlıklı olacağını ve bireylerin gelişimine katkı sağlayacağı görülmektedir; çünkü Maslow'un ihtiyaç hiyerarşisinde yer alan bireyin beş temel ihtiyacının önemli bir kısmını karşıladığı görülmektedir. Özerk olarak en başta bireyin kendisini tanımak, geliştirmek, farkındalığı arttırmak ve varoluşsal nedenini anlamaya çalışarak ihtiyaç hiyerarşisinde bulunan en üst basamağı, "kendini gerçekleştirme" kavramına ulaşmayı amaç edinmede özerkliğin önemli olduğu görülmektedir. İlişkisel olarak, birey kendisini, gruba, aileye veya bulunduğu kültüre ait hissetmek ve güvende olmak ister. Maslow'un, ikinci ve üçüncü basamaklarında yer alan güven ve aitlik duygusu ile beraber sevgi ihtiyacını karşıladığı görülmektedir. Bu durumda şu sonuca götürebilir, özerk ve ilişkisel benlik kurgusu sağlıklı bir bireyin gelişimi için var olması gereken benlik kurgusudur.

Triandis (1995), yatay ve dikey bireycilik/toplulukçuluk ayrımı yapmıştır. Dikey toplulukçulukta benliği, bir topluluğun parçası olarak algılar ve bu toplumda eşitsizlik kabul edilerek hiyerarşik bir sistem oluşur ve bu tür benlik algıları Hindistan, geleneksel Yunan toplumunda görülür. Yatay toplulukçulukta benlik algısı, toplumda var olan bütün bireylerin parçası olarak görülür ve eşitlik anlayışına önem verilir, İsrail'deki Kibutzlara karşılık örnek olarak verilebilir. Dikey bireycilikte benlik algısı, özerk benlik kurgusuna önem verilir, toplumun yapısında eşitsizlik söz konusudur ve ABD ve Fransa'daki toplumlarda görülür. Yatay bireycilikte benlik algısı, bireylerin özerkliği vurgulanmaktadır, eşitlik anlayışına önem verilmektedir. İsveç ve Avustralya'da yaşayan toplumlarda bu tür benlik kurguları görülmektedir.

Kağıtçıbaşı'nın (2007) ifade ettiği gibi Türk toplumunda sanayileşmenin gelişmesi ile birlikte anne ve babanın bilinçlenmesi ve çocuğa verilen değerlerin artması fark edilmiştir. Yataycılık, dikey bireycilik, toplulukçuluk, eşitlik ve bağımsızlık değerlerini önemsemek ile birlikte bireylerin benliklerini ölçerek bireylerde farkındalık düzeyini arttırmayı amaç edinmektedir. Buna ek olarak bireylerin kendilerini başkaları ile eşit görerek bulunduğu toplumu, ortamı benimsemesine ya da bireyleri ötekileştirerek bireylerin hiyerarşik boyutuna odaklanmaktadır.

Kültürler-arası psikoloji literatüründe öncelikli olarak iki tür benlikten söz edilmektedir (Pepitone, 1987; Sampson, 1988, 1989; Smith, 1994). Bireyci benlik, kendine özgü olan, başkalarından farklı, bireyselliğe daha çok önem veren benlik türüdür. Batı toplumlarında yaygın olarak bireyci benlik kültürü görülür. Toplulukçu kültürlerde görülen benlik; başkaları ile iç içe girmiş, sosyal bağlamla sınırları olmayan, ilişkili benlik türüdür. Örneğin bireycilik; modern olmak ile beraber cinsiyet rollerinde ayrımcı olunmadığı, insanlara değer verilen, özgürlük kavramı gibi daha çağdaş değerlerle ilişkilendirilmiştir. Toplulukçuluk ise tutucu ve geleneklerine bağlı bir ideoloji ile ilişkilendirilmiştir (Kağıtçıbaşı, 1994; Yang, 1988).

Benlik kurgusunun sosyal onay ihtiyacı ile ilişkisine dair bir araştırmanın olmaması bir eksikliklerdir. Konuyla ilgili araştırmalar daha çok yurtdışında bulunmaktadır. Leite ve Beretvas (2005, s.141) sosyal onay ihtiyacının, bireyin bulunduğu toplum içerisindeki kişilerin onayını araması ve bireylerin onayını görmeme karşısında kaygı yaşanmasını ifade eden bir kavram olarak tanımlandığını belirtmişlerdir.

Benlik kurgusunun duygularını açabilme ile ilişkisine bakıldığında, benlik kurgusu bireyin rahatsız edici düşünce ve duygulardan kurtulmasını, duyguları hakkında farkındalık oluşmasını, duygularını anlayıp yönetmesini, olumsuz düşünceler ve duygular karşısında duyarsızlaşmasını, psikolojik yönden daha uyumlu hale gelmesini ve sosyal ilişkilerinde güçlenmesini sağlar (Frattaroli, 2006). Bunların sonucunda bireyin öznel iyi oluş seviyesinin arttırmasına katkı sağlayabilir.

Benlik kurgusunun iç kontrol ile ilişkisine bakıldığında daha çok bireycilik kültürü ön plandadır. Yaşadıkları bir durum karşısında kendilerini sorumlu tutmaktadırlar ve pekiştireçlerin kendi ellerinde olduklarını düşünmektedirler (Rotter, 1954). İç kontrol odaklı olan bireyler, özgürlüğüne önem veren, başkalarına bağımlı olmayan, girişimci kişiler olarak bireyci benlik özellikleri gösterirler (Loosemore ve Lam, 2004; Silvester ve ark, 2002; Yeşilyaprak, 2000).

Benlik kurgusu üzerine yapılmış birçok çalışma bulunmak ile birlikte benlik kurgusunun sosyal onay ihtiyacı, kontrol odağı ve duygularını ifade edebilme ile ilişkisi konusunda yapılan çalışmalar kısıtlıdır.

Bu durumdan yola çıkarak yapılacak olan araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin benlik kurgularının; duygularını ifade edebilme, kontrol odağı ve sosyal onay ihtiyacı ile ilişkisini incelemektir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı üniversite öğrencilerinde benlik kurgusunun; sosyal onay ihtiyacı, kontrol odağı ve duygularını ifade edebilme ile arasındaki ilişkinin incelenmesidir..

Yukarıdaki temel amaca dayalı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Üniversite öğrencilerinin benlik kurgusu ölçeğinden aldıkları puanların; sosyal onay ölçeği, duygularını ifade edebilme ölçeği ve kontrol odağı ölçeğinden aldıkları puanlar ile arasında ilişki var mıdır?
2. Üniversite öğrencilerinin sosyal onay ihtiyacı, duygularını ifade edebilme ve kontrol odağı puanları özerk ilişkili benlik puanlarını anlamlı şekilde yordamakta mıdır?
3. Üniversite öğrencilerinin sosyal onay ihtiyacı, duygularını ifade edebilme ve kontrol odağı puanları özerk benlik puanlarını anlamlı şekilde yordamakta mıdır?
4. Üniversite öğrencilerinin sosyal onay ihtiyacı, duygularını ifade edebilme ve kontrol odağı puanları ilişkili benlik puanlarını anlamlı şekilde yordamakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Benlik algısı, bireylerin farkındalıklarının artması ve kendilerini tanımları açısından önemlidir. Özellikle de üniversitede yapılan bu çalışmada, gençlerin kendilerini ifade edebildikleri, buldukları sosyal ortama ne düzeyde uyum sağladıkları, gençlerin düşünce ve duygularını kendi isteklerine göre mi yönlendirdikleri, yaşadıkları toplumun mu ağır bastığı ve en önemlisi gençlerin kendi benliklerini nasıl gördükleri çalışmanın belirleyicisi açısından önemlidir.

Gençlerin ilk olarak kendi benlikleri ile ilgili kör ve gizil noktalarının farkına varabilmesi, kültürler arası farklılıkları anlaması, bulunduğu kültüre ne düzeyde uyum sağladığını fark edebilmesi, kendini yaşadığı kültürde nasıl hissettiği ve kendini ne düzeyde gerçekleştirdiği bu araştırmanın amacına ulaşabilmesi açısından yol gösterici bir araştırma olması beklenmektedir.

Kültür içerisinde birçok şey öğrenilmektedir. En başta yaşanan kültür içerisinde bireyler az ya da çok bulunan kültür ile bir bütün haline gelmektedir. Kültürler bazen doğru olmayan inançlar, düşünceler, duygular, bilgiler barındırmak ile birlikte zamanla bunlar içselleştiriliyor ve kişilikte yapbozun parçaları gibi önemli etkiler bırakmaktadır. Bu nedenle de toplumu olumsuz etkileyen çoğu durumlar kültürün kalıntıları olmakta diğer bir deyişle yaşanan bir olay karşısında verilen tepkiler kültürün yansıması olabilmektedir. Örneğin suçluluk duygusu veya buna benzer sorunların üstesinden gelebilmek için uzman kişilerin yardımına ihtiyaç duyulmaktadır. Üniversitelerin mediko sosyal merkezleri psikolojik danışma birimlerinde çalışanlar başta olmak üzere üniversite öğrencilerine, danışanlarla çalışan ruh sağlığı uzmanlarına ve ailelere benlik kurguları ile ilgili güçlükler ele alınırken yaralanabilecek bir kaynak olması da umulmaktadır. Bir diğer beklenti ise, çalışmanın benlik kurgusu literatürüne katkı sağlayıp sonraki araştırmalar için önemli bir çıkış noktası olmasıdır.

Bu araştırma benlik kurgularının sosyal onay ihtiyacı, kontrol odağı ve duygularını ifade edebilme ile yapılan ilk araştırma olacaktır. Bu nedenle hem yurt içinde hem de yurt dışında bu konuyla ilgili yapılacak sonraki araştırmalara ışık tutması beklenmektedir.

2. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Benlik Kavramı ve Kültürün Etkisi

Amerikan psikolojisinde, özellikle sosyal psikolojide, 1970'ler öz bilincin ve öz arayışın başlangıcı olduğu görülmektedir. Bilişsel psikolojinin güçlenmesi ile sosyal psikoloji bireyin önemini gösteren ve bireyi inceleyen bir dal haline gelmiştir. Kurt Lewin ve Muzafer Sherif gibi yaratıcıların üzerinde durduğu sosyal ve etkileşimci yapıyı büyük ölçüde yitirmiştir.

1980 ve 1990'larda da Amerikalı psikologlar ve sosyologlar, bireyciliği sorgulamaya devam etmişler ve kendi kendine yeten bireycilik; benliğin Batı'da ve Amerika'da görülen örneğidir. Bütünleşmiş bireyselcilik ise, geçişken sınırların bireyin içinde olmak yerine kişiler arası alanda olduğu bir kavramdır. Smith'e göre (1993), benliğin tükenmesi ile başlayan insancıl değerlerin eksik olması, davranışları için yol gösteren bir rehberi olmayan buna karşılık her şeye hakim olduğuna dair özerklik ve kontrolle ilgili "abartılı iddiaları" olan benliğin sorunudur, ifadede bulunmuştur.

Benlik kavramı, kişilik kavramını kendi içinde bulunduran bir terim olarak kullanılmaktadır. Benlik sosyal etkileşimler içerisinde bulunduğu için benlik ve sosyallik birbirinden farklı düşünülemez ve bu nedenden ötürü benlik sosyal bir üründür. Kişilik; sabit, sürekliliği olan ve sosyal ortamlardan fazla etkilenmeyen özellikleri barındırmaktadır. Benlik, bireyin kendini nasıl algıladığı, nasıl gördüğü kişinin kendi ile ilgili farkındalık düzeyi sonucunda kendine yönelik düşünceleri ve duygularıdır. Bu özellik benliğin en önemli özelliği olarak görülmektedir (Smith, 2006).

Benlik kurgusunun tanımını yapmak zordur; çünkü benlik kurgusunun tanımını kültüre göre değiştirebilmektedir. Benlik genel olarak, bilişsel, duyuşsal bir bütün içerisinde davranışlara etkisini göstererek, davranışların düzenlenmesinde işlevde bulunan bir "yapı" olarak tanımlanmaktadır (Singelis, 1994). Benlik kavramı bizim kim olduğumuzu göstermektedir. Bir olay hakkında olayı nasıl yorumladığımız önemlidir. Aynı zamanda benlik kurgusu kültürden bağımsız düşünülemez; çünkü

yaşanılan kültür içerisinde algılarımız, inançlarımız, duygularımız, düşüncelerimiz ve davranışlarımız zincir gibi birbiri ile kenetlenmiş olur; birbirini etkiler ve bütün olur. Benlikler arasındaki farkları daha iyi görebilmek için farklı kültürler tanımalıyız.

Bireyci orta-sınıf kültüründe, benlik bireyin varoluşunu ele alan bununla beraber bireyin özelliklerine odaklanan, bireyin ihtiyaçlarını ön plana alan, ilgilerini, yeteneklerini ve haklarını içeren bireye özgü özellikleri kapsayan varlık olarak görülmüştür. Birçok kişide bahsedilen bu özelliklerin olduğunu ve bireyin kişiliğinin parçası haline geldiği ifade edilmektedir. Birey bulunduğu kültürden bağımsız olarak düşünülemez. Birey kendi kişisel özelliklerini, bulunduğu kültüre aktarır ve birey bulunduğu kültürden beslenir. Bireyin benliği ve yaşadığı kültür karşılıklı etkileşim içerisinde. Benlik sosyal etkileşimler sonucunda oluştuğu için sosyal bir kavramdır.

Benlik, kişinin kendini nasıl gördüğü yani kendisi ile ilgili farkındalığına yönelik düşünceleridir. Bu benlik kurgusu olarak adlandırılmıştır (Smith, 2006). Her kişinin kendini algılayış biçimi farklılık gösterir bu duruma etki eden birçok faktör vardır. Örneğin: Yetiştirme tarzı olarak anne ve babanın çocuk ile iletişimi, toplulukçu mu yoksa bireysel bir aileden mi geliyor, anne ve babanın sosyoekonomik durumu, kardeş sayısı, ailede kronik bir hastalık olup olmaması ve buna benzer birçok neden eklenebilir. Buradan anlaşılan ailenin benlik yapısı üzerinde etkisinin son derece önemli olduğudur. Daha sonra ise yaşanılan toplum ve kültür etki etmektedir. Bu kavramları bir masanın ayakları gibi düşünülebilir, bir ayağı olmayan masa eğik duracak ve görevini yeterince yapamayacaktır. Anne, baba, bulunduğumuz toplum veya kültür ya da aldığımız eğitim yolunda gitmezse kendimizi algılayış biçimimizde eksik veya olumsuzluk olması muhtemeldir. Örneğin anne sürekli çocuğunu olumsuz olarak eleştirirse çocuğun yapacağı durumlarda bile “sen yapamazsın” şeklinde olumsuz geribildirim verirse bu çocuk bir süreden sonra bu duruma kendini inandıracak sonra da öyle davranmaya başlayacaktır ve zamanla bu olumsuz tutum benliğin önemli bir parçası haline gelecektir.

Geertz, Bali’de fail olarak bireylerin önemli olmadığını; ancak toplumla bir bütün olarak buldukları ortamlarda nasıl ilişkiler sürdürdüklerinin, kendilerini nasıl ifade ettiklerinin önemli olduğunu vurguluyor. Bireylerin içinde buldukları

sahne, oynadıkları roller, taktıkları maskeler ve en önemlisi olarak sergiledikleri oyunlar kişinin özünü ve benliğini oluşturur (Geertz, 1975, s. 50). Davranışlar ne kadar çok tekrarlanırsa zamanla o eylem insanoğlunun bir parçası haline gelmiş olmaktadır. Hayvanlarda da bu duruma benzer örnekler yer almaktadır. Arada görülen fark, farklı ödüllerin yer alması söylenebilir. insanlarda sosyal çevre, hayvanlarda ise yemek faktörü görüldüğü ifade edilebilir. Sonuç olarak amaca hizmet nedeni farklı olsa da davranışlar zamanla benliğimizin önemli bir parçası haline gelmektedir. Geertz, bu süreci tiyatroya benzetmiş rollerin zamanla bireyin var olan duygu, düşünce, inanç ve davranışlarına hakim olduğunu ve o roller kapsamında bireylerin kendilerini algıladıklarını, bir benlik yapısı oluşturduğunu ifade etmiş olduğu görülmektedir. Aynı zamanda toplumlardaki yeri ile tanımlandığı, ilişkisel benlik kavramlaştırmasından söz etmektedir. Kağıtçıbaşı (1998) benliğin kökenini sosyallikten ve ebeveynlerden aldığını ifade ederek benliğin kültürden bağımsız olmadığını göstermektedir. Benlik: aile, kişi ve kültür arasında bir aracı olarak görev almaktadır (Fişek, 1995). Ebeveynler, toplum, kültür hepsi birbiri ile etkilenmek ile beraber hepsinin benliğe farklı etkileri bulunmaktadır. “Peki bu kavramlardan bir bireyin benliğinde hangi benlik kurgusunun etkisi daha çoktur?” sorusu ise bireyden bireye değişebileceği gibi bireyin önemseydiği durumlara göre farklılıklar da gösterebilir. Örneğin ailesine çok düşkün bir birey ailenin duygularını, düşüncelerini, davranışlarını ve inançlarını özümseyecektir ve bireyin olaylar karşısındaki tutumuna ayna gibi yansıtacaktır. Ya da bu durumun tersi olup birey aileden bağımsızlaşarak bulunduğu sosyal ortama önem verip sosyal çevrenin normlarını içselleştirip benliğine bütünlük sağlamış olacaktır.

2.1.1. Kültür Kavramının Benlik Kurgusu İle İlişkisi

Kültür, kişilerin toplumlarda çoğu zaman sorgulamaya bile gerek duymadıkları normları benimseyip içselleştirdikleri duyguları, düşünceleri, tutumları ve algıları davranış haline getirerek buldukları kültürün bir parçası olarak vurgulamıştır (Kağıtçıbaşı, 2010).

Benlik bireyin kişisel özelliklerini önemseyerek yapılır. Bireysel kültür, kişiye özgürlük sağlar, bireylerin kendi hayatlarını önemsemesi üzerinde durur.

Toplulukçu kültürün Doğu toplumlarında baskın olduğu belirtilmektedir. Toplulukçu kültürde gruba bireyden daha çok önem verilir. Benlik bireyin özelliklerinden çok sosyal sisteme yönelik oluşur. Kişiyeye verilen önem, içinde bulunduğu statüsünden ve aldığı rolden gelir (Triandis, 2001).

Tarımsal yönü ağır basan, yerleşik yaşama geçen toplumlarda sosyal uyuma yönelik sosyalleşme fazlası ile yaygındır. Kalabalık ve bir arada yaşayan ailelerden oluşan toplumlarda insani bağlarının daha yüksek olduğu ve geleneksel toplumlarda yetişen çocuklarda bağlılık ve itaat beklenildiği ifade ediliyor (Bisht ve Sinha, 1981; Kağıtçıbaşı, 1984). Yapılan bu araştırmalar sonucunda aile ve toplumsal bağlarının sıkı olduğu toplumlarda, çocuğun sosyal sorumluluğu ve sosyal zekasının daha yüksek olduğu belirtilmektedir.

Çin'in "iki kişilik matris"inde Çin kültürüne sahip olan bireyler ayrılmış benlik yapısına sahip bireyler değildir, iki kişilik bir süreklilik içindedir", bir bütündür. Bireyin varoluşunu tamamlanması ötekinin matrisine girerek olur. Bu birliktelik, "yin ve yang"ın birbirini tamamlaması şeklinde Çin kültürünün temel sembolüne de yansımıştır.

Toplumda yaşayan her birey kendi varoluş düzeyinde farklı bir birey olduğunun farkındadır (Sun, 1991). Neyin içsel veya benliğin bir parçası olduğu, neyin olmadığı arasında sınır vardır. Bu durumda varoluş düzeyinden çok kültüre bağlı olarak bir farklılık ortaya çıkmaktadır. Benliğin sınır çizgisinin ne kadar net şekilde çizildiği farklılık gösteriyor (Heelas ve Lock, 1981). Amerika ve Batı psikolojisi, bu çizgiyi dar ve kesin bir biçimde çizerek "ben" ve "ben-olmayan" arasında kesin bir sınır oluşturmasına neden olmaktadır. Diğer kültürlerde bu durum farklılık göstermektedir.

1969'da Amerikalı ve Japon anne ve bebekleri ile yapılan araştırma kültürün benlik gelişimine etkisi açısından önemli örnektir (Caudill ve Weinstein, 1969 akt; Otaki, Durret, Richards, Nyquist ve Pennebaker, 1986). Yapılan araştırmada Amerikalı annelerin bebekleri ile daha çok iletişime geçtikleri, onlarla konuştukları, seslenmeleri gözlemlenirken; Japon annelerin ise bebeklerine dokundukları, bebeklerini kucakladıkları ve sallayarak el teması kullandıkları gözlemlenmiştir. Gözlemler sonucunda Japon bebeklerin daha çok pasif oldukları ortaya çıkmıştır. Bu

çalışma 1985 yılında Otaki ve arkadaşları tarafından tekrarlanmış ve benzer sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür. Bu çalışmada, dil gelişmeden önce bebek ve anne arasındaki yakınlaşma, ilişki, ilerleyen yıllarda bebeklerin kültürel olarak farklı davranmalarına yol açtığını gösteriyor. Başka bir çalışma ise, Japonya ve Kore’de anne ve çocuklar arasındaki etkileşim üzerine yapılmıştır. Bu çalışmada Batılıların benimsedikleri bireysel benlik modelinden farklı olarak “biz biriz” mesajını vermişlerdir. Çocukların kendilerini ifade etmelerinden çok birlikte hareket etmenin önemine odaklanmışlardır. Bunun da ötesine geçerek çocuk adına konuştuklarını söylemişlerdir. Japon ve Koreli anneler çocuklarını kendilerinin devamı olarak görmekte iken Amerikalı anneler ise bebeklerini özerk görmekte ve çocuklarının ilgilerini, ihtiyaçlarını, dile getirmelerini destekledikleri görülmektedir (Choi, 1992; Caudill Schooler, 1972 akt; Kağıtçıbaşı, 1998).

Benlik kavramı evrensel temeller üzerine dayalı olarak düşünülse de değişik kültürlerin etkisi ile değişik biçimlerde şekillenmektedir. Batılı toplumlar benliği özerk, bağımsız olarak tanımlarken; batılı olmayan kültürler ise bireyler arasında bağıllık ve iç içe olmaya değinmektedir (Hsu, 1985; Marcus ve Kitayama, 1991).

Kitayama vd. (1997), Amerikalı ve japon öğrencileri, özsaygıyı arttırmaya ve ya azaltmaya yönelik olumlu ve olumsuz geribildirim verdikleri bir araştırmada Amerikalı öğrencilerde kendini yükseltme görülürken, Japon öğrencilerde ise özeleştirilme bulguladıkları görülmüştür. Bireyin kendini yükseltmesi, kendine yönelik olumlu geribildirimlerde bulunması bireyin kendisi ile daha barışık bir yapıda olduğu sonucuna varılmıştır. Bu kendini yükseltme bireyin bulunduğu kültüre göre kendini ifade etme şeklinde farklılıklar olduğu görülmüştür.

2.1.2. Karşılıklı Bağımlı / Toplulukçu / İlişkisel ve Bağımsız / Bireyci / Özerk Benlik Yapıları

Kültürler kendi insan modelini oluşturur. Kültür etkisi ile oluşan benlik yapısı benlik kurgusu kavramı ile tanımlanmaktadır.

Markus ve Kitayama (1991)’ya göre bireyin inançlarını, duygularını, düşüncelerini, davranışlarını, güdülerini, algılama şeklini etkileyen ve bireye yol gösteren bağımsız ve ilişkisel benlik kurgusu olmak üzere iki farklı benlik kurgusu

olarak tanımlanmaktadır. Bağımsız ve ilişkisel benlik kurguları herhangi bir kültürde veya bireyde birlikte meydana gelse de bu örüntülerden biri farklılık gösterebilmek ile beraber birinin daha baskın olma eğilimi yüksektir. Bağımsız benlik kurgusunun baskın olduğu kültürler kendine özgü olma, kendini daha çok önemseme ve sınırlarını korumada daha dikkatli olma gibi özellikler görülür. Buna zıt olarak ilişkisel benlik kurgusunda diğerleri ile bütün olma, gruba ait olma, grubun normlarını benimseme ve uyma davranışı gibi özellikler hakimdir. Bu kişilerin kimliği kendini gerçekleştiren özelliklerinden, benimsedikleri grubun, kültürün, toplumun sosyal yapısına dayalı oluşur.

Kültürler arası psikoloji literatüründe (Markus ve Kitayama, 1991; Triandis, 2001) çoğunlukla ilişkili benliklerin toplulukçu kültürlerde hakim olduğu; bağımsız benliklerin bireysel kültürlerde yaygın olduğu bilgisi yer almaktadır.

Bağımsız (özerk), bağımlıyı ise (ilişkisel) vurgulayarak farklılıklara ve benzerliklere değinmiştir (Markus ve Kitayama 1991). Çalışmalarda ortaya çıkan özerklik boyutu Batılı modellerde aileden sıyrılma, bağımsızlaşma ve bireyleşmeyi ifade etmektedir.

Markus ve Kitayama (1991) insanların kendilerini ve diğer kişilerle olan ilişkilerini anlamada kültürün etkisi olduğunu öne sürmektedir. Markus ve Kitayama (1991)' ya göre bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını etkileyen iki benlik kurgusu vardır. Bunlar: Bağımsız benlik kurgusu ve bağlaşıklık benlik kurgusudur. Bağımsız ve bağlaşıklık benlik kurguları arasındaki fark birinin diğeri ile iç içe olduğunu (connectedness) ve farklı olduğunun (separeteness) derecesidir. (Markus ve Kitayama, 1991; Singelis, 1994). Markus ve Kitayama'ya (1991) göre bağımsız benlik kurgusunun temel özelliği benliğin bağımsız, özgür, özerk, bireyselleştirilmiş olarak algılanmasıdır. Bağımsız benlikte bireyin kendi ön plandadır. Birey kendini geliştirir, farkındalığını artırır, kendi istekleri üzerinde hareket eder, bireyin içsel özellikleri ön plandadır ve birey kendini gerçekleştirmeye kadar yol alabilmektedir. Kendini anlama, kör noktalarının farkına varma, ilgilerini, yeteneklerini ayırt etme, ben dili kullanma, kendi eksiklikleri ve artıları ile keşfetme sonucu bağımsız benlik kurgusunun özelliklerini ele almaktadır (Markus ve Kitayama, 1991; Singelis, 1994).

Bireycilik ve toplulukçuluk “cilik”ler olarak temelde ideolojik kavramlardır ve ayrıklık-bağlılık boyutuna sadece bağlı kalmayarak sosyal normatif olma özelliği de edinmişlerdir. Örneğin, bireycilik modern olarak görülür yani insanın hak ve özgürlüklerinin var olduğu, cinsiyet ayrımı yapılmadığı insani temeller üzerine kurulur. Toplulukçuluk ise geleneksel ve tutucu değerlere önem verir ve kendini bu özellikler ile bağdaştırmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1994; Yang, 1988). Bireycilik-toplulukçuluk çalışmalarını, değerler odaklı ve benlik odaklı olarak ikiye ayrılmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1997). Değerler odaklı çalışma deyince; belli normlara, değerlere yönelirken kişinin kendi çıkarlarının grup çıkarlarına göre ikincil yer alması toplulukçuluk, bu duruma zıt olarak bireyin çıkarlarının desteklenmesi ise bireycilik ile ilgilidir. Bu durum sonucunda başkaları ile olan ilişkisellik/ayrıklık derecesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Kağıtçıbaşı, bu farka dayanarak normatif toplulukçuluk, kişinin kendi ihtiyaçlarından çok içinde bulunduğu üyelerin ihtiyaçlarının daha önemli olduğu grup veya kolektivite üzerinde durur. Bu duruma zıt olarak normatif bireycilik ise daha çok kişinin kendi çıkarlarını ve ayrıcalıklarını desteklemektedir. Genel olarak bakıldığında birbirine karşıt eğilimler olarak görülür. Normatif toplulukçuluk: gelenekleri, görenekleri ve muhafazakar bir yapıyı desteklemektedir (Kağıtçıbaşı, 1997). Bu durum da gösteriyor ki cinsiyete yönelik tutucu bakış açısı modern olmaktan çok geleneği yansıtmaktadır.

Triandis (1994) ve Singelis vd. (1995) tarafından normatif ve ilişkisel bireycilik-toplulukçuluğa benzer bir ayrım ele alınmıştır. Var olan bu ayrım yatay ve dikey bireycilik toplulukçuluk arasındadır. Temel olarak, ayrım yapmayan, ya da alt üst sınırı olan hiyerarşik ilişkiler karşılığıdır. Bireycilik ve toplulukçuluk aynı kültürde hatta aynı kişide bile farklılık gösterebilir. Amerika’da yapılan birçok çalışmada bu durum gösteriliyor. Hofstede’in özgün karşılaştırmalı araştırmasından beri, Amerika kültürleri arasında en bireyci kültür olarak adlandırılıyor.

Triandis (1989) literatürü incelemiş ve özel, toplulukçu ve kamusal benliklerin ne zaman ortaya çıktığını üç boyutta ele alan bir açıklama geliştirmiştir. Belirtilen bu üç boyuttan birincisi; kültürdeki bireycilik ve toplulukçuluk, ikincisi; sıklık-serbestlik ve son olarak kültürel karmaşıklığıdır. Triandis; Baumeister (1986) Greenwald ve Pratkanis’i (1984) izleyerek, kişinin bireyci ve kendine özgü olan özel benliği, kişinin davranış, duygu, inanç ve özellikleri ile ilgili olan bilişleri (“Ben

içedönüğüm”); kamusal benliği, diğer insanların kişi hakkında ne düşündükleri (“insanlar benim içe dönük olduğumu düşünüyorlar”) son olarak toplulukçu benliği ise, aile gibi bütün olan toplulukların kişi hakkında ne düşündükleri üzerine olan bilişleri (“Ailem benim içedönük olduğumu düşünüyor”) olarak tanımlamıştır (Triandis, 1989, s. 507). Buradaki araştırılan tartışmanın en önemli sonucu olarak kültür ne kadar bireyci ve ayırık olarak yapılandırılırsa bireyci kültürde yaşayan bireylerde çoğunluk olarak bireyci özellikler gösterecektir ve bu durumun tersi olarak kültür, toplulukçu olursa bu kültürde yaşayan bireylerin çoğu da toplulukçu yani ailesel ve toplumsal bağların gücünü yansıtan bireyler olacaktır. Yapılan araştırmalarda tartışılan bir diğer konu ise, bireycilik ve toplulukçuluğun tek bir boyut olup olmadığı tartışılmıştır. Eğer bireycilik ve toplulukçuluk tek bir boyut olarak ele alınıyorsa bireycilik ve toplulukçuluk birbirleriyle zıt bir ilişki de olur. Bu durumun çoğunluk olarak doğru olmadığı bulunmuştur (Kağıtçıbaşı, 1997).

İlişkisel psikolojisi, bağımsızlık-karşılıklı bağımlılık (independency-interdependency) boyutu olarak kavramlaştırılabilir. Daha önceki incelemeler sonucunda, ilişkisel benlik ve ayırık benliğin tanımı yapılırken, bağımsızlık-karşılıklı bağımlılık olarak da kullanılmıştır (Kağıtçıbaşı, 1990, s. 154). Aynı şekilde Markus ve Kitayama da (1991) farklılığı tanımlamak için bağımsızlık ve karşılıklı bağımlılık yapılarını kullanmışlardır. Bağımsızlık-karşılıklı bağımlılık benlik düzeyi ilişkisel-ayrıklık boyutuna denk gelir. İlişkisel kültürü, ayrıklık kültürüne benzer olarak ailesel boyutu ele alabileceği gibi kültürel düzeyde de incelenebilir (Kağıtçıbaşı, 1985). Bu duruma göre, çocuğun yetiştirilmesinde ve sosyalleşmesinde yararlı olabilir. Bağımsızlık-karşılıklı bağımlılık boyutu, bireyin aile içerisinde kültürel ve sosyal yapısı ile benlik arasındaki bağın kurulmasına yardımcı olur. Bundan dolayı benliğin gelişiminin incelenmesinde önemi artmaktadır.

Bağımsız benlik kurgusu ayrışıklık, bireysellik ve kendine özgü olan bireyleri vurguladığı bireyci Batı kültürlerini temsil etmektedir. Bireyci Batı kültürlerinde bireylerin bu tip benlik kurgusuna sahip olma eğilimlerinin yüksek olduğu çeşitli araştırmalarla desteklenmiştir (Singelis, 1994; Yamada ve Singelis, 1999). Batı denilince akla ilk gelen gelişmişlik düzeyi, bunun ise en önemli nedeni eğitim olarak görülmektedir. Eğitimin olduğu yerde ekonomik özgürlüğünde olma olasılığı yüksektir ve böylece bireyler başkalarından çok kendilerine odaklanmayı tercih

etmişlerdir. Bu durumunda yanında getirdiği farkındalık düzeyi ile beraber bireylerin önceliği “daha çok nasıl huzurlu ve mutlu olunabilir?” Sorularına cevap aramışlardır. Genel olarak toplulukçu yapıya sahip olan Türkiye’ de ise, sosyo-ekonomik düzeyde artış olunca bağımsız ilişkisel benliğin kendini göstermeye başladığı öngörülmüştür (Kağıtçıbaşı, 2005). Türkiye’de kadınların ikinci planda olduğu göz önünde bulundurularak kadınların eğitim seviyelerinin artmasıyla iş olanaklarının da buna bağlı olarak artış göstermesi benzer sonuçları getirmektedir. Örneğin Türkiye’de yapılan araştırmalarda sosyo-ekonomik seviyesi orta ve yüksek bölgelerden seçilen kadın katılımcıların erkeklere oran ile ilişkisel ve bağımsız benlik geliştirmeye daha eğilimli olduğu sonucuna varılmıştır (İmamoğlu ve Karakitapoğlu- Aygün, 1999; Karakitapoğlu-Aygün, 2002). Bunun nedeni ise kültüre bağlanabilir; çünkü kadın ve erkeklere aile içerisinde farklı roller verilmektedir. Bu roller belirli bir süreden sonra benliğin parçalarını oluşturmaktadır. Türkiye toplumunda kadınlar daha çok normlara, bastırılmış duygulara sahip olduğu görülmektedir ve kadınlar belli bir yaşa gelip iş sahibi oldukları zaman bu kalıplaşmış normlardan ve bastırılmış duygulardan bir anda ya da kısa bir sürede etkisinden kurtulamayacakları aşıkardır. Eğitim ile oluşan farkındalık, iş olanaklarının verdiği özgüven ve ekonomik özgürlük sonucunda bireyler kendilerini olumsuz etkileyen bir takım normlardan ve olumsuz duygulardan arındırabilirler; fakat bu onların erkeklere oranla daha az ilişkisel olduğu anlamına gelmemektedir. Kadınların kendilerini ifade edecek ortamlar olduğu sürece bağımsız benlik geliştirmeye daha eğilimli olabilecekleri görülmektedir.

Bağlaşık benlik kurgusunun temel özelliği benliğin diğerleri ile bağlı, ayrışmamış algılanması yer almaktadır. Bağlaşık benlik, kendini diğer gruplardan ayırt etmez ve bir bütün olur. Diğer grubun özelliklerini de kendi özellikleri ile içselleştirir, kendini gruba göre ayarlayabilir ve o grubun özelliklerini göstererek gruba uyum sağlamaktadır (Markus ve Kitayama, 1991; Singelis, 1994). Bağlaşık benlik kurgusunda birey kendini karşıdaki kişiye göre ayarlar ve çoğu zamanda toplumun normları geçerli olur. Böyle olunca bırakın bireyin kendini gerçekleştirme ihtimalini, kendi var olan yeteneklerini göremeyecek kadar kör olur ve sürekli başka odaklı düşünerek varoluşsal durumuna aykırı davranmış olabilir. Bu toplumlar da yaşayan bireyler daha çok buldukları kültürün birer günah keçisi olarak görülmektedir. Bu durumun kör noktası bireylerden daha çok içinde yaşadıkları kültür yapılarıdır.

Literatürde, bireyciliği ve toplulukçuluğu zıt kutuplar gibi ele almayı ve özgünlüğü bireycilik ile bağ kurmayı içeren açık veya örtülü bir olasılık söz konusudur (İmamoğlu, 2003). Özgün olan birey doğaldır, kendini olduğu gibi görme eğilimi yüksektir durum böyle olunca birey kendi gizil güçlerini, kör noktalarını, yeteneklerini, ilgilerini fark ederek kendini keşfetmeye çalışmaktadır

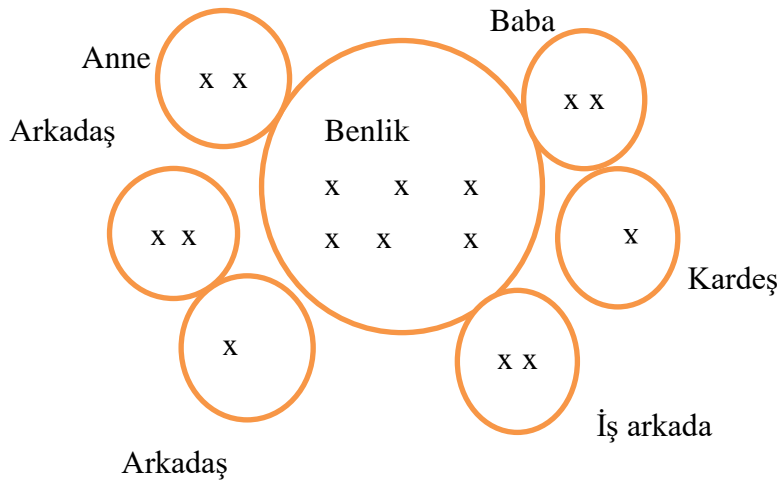
2.2. Kağıtbaşının Benlik Modeli

2.2.1. Ayrışık Benlik Yapısı

Başkaları arasından sıyrılarak farklı olmak, kendini bir birey görerak kendine değer vermek, olumlu ve olumsuz yönlerini fark edebilmek, kendi kararlarının arkasında durmak, içgüdülerine, hislerine güvenmek, başkalarından gelen geribildirimlere açık olmak vb. özellikler Amerikan politikacıların söylevlerinden sık sık başvurdukları özellikler olarak görülmektedir. Bireyci kültürlerde benlik, başkalarından net bir şekilde ayrıma uğramıştır. Markus ve Kitayama (1991) bu ayrışmışlığı net bir şekilde göstermiştir.

Şekil 1

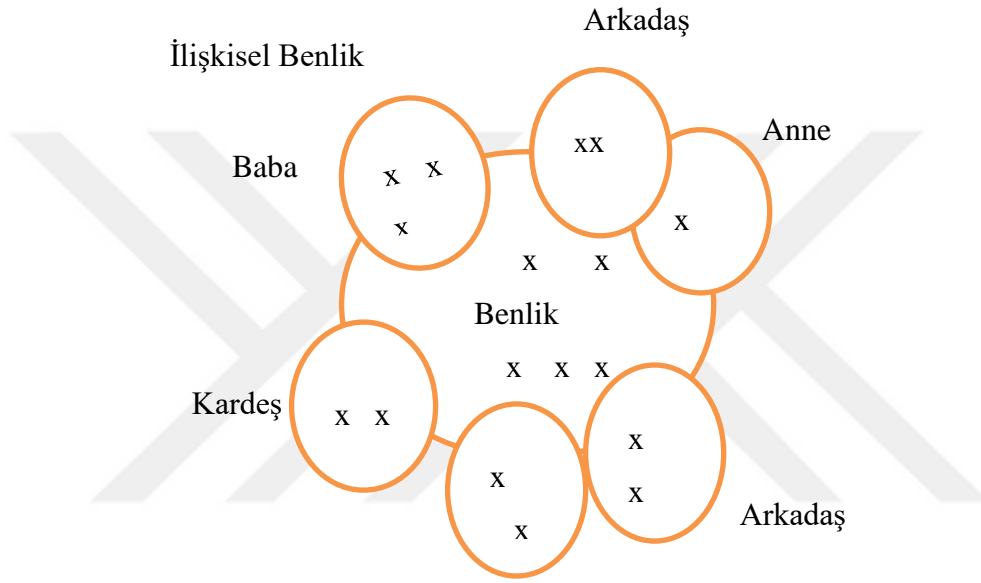
Ayrışmış Benlik

2.2.2. İlişkisel Benlik Yapısı

Bireylerin birbirlerine bağlı olduğunu ifade etmektedir. Kişinin sosyalleşme şekli başkalarına bağlı olarak gerçekleşir ve kişi belirli normlara göre hareket etmektedir. Batı düşünme tarzından ayrılarak birey ilişkilere ne kadar uyum sağlar ise kendi öz değerlerini bu ilişkilere bağlı olarak oluşturur.

Şekil 2

*Markus ve Kitayama, 1991, s.226

Bu iki tür benliğe ek olarak Kağıtçıbaşı (1996a, 1996b), üçüncü bir benlik yapısını ortaya koyarak benliğin tek boyutlu, bireycilik-ilişkisellik benlik yapılarını eleştirerek üçüncü bir benlik yapısı olan ilişkiselliği ve özerkliği ortaya çıkarmıştır. Özerk ilişki benlik yapısı, kendi içerisinde bireyci (özerk), hem de toplulukçu (ilişkisel) özellikler taşımaktadır. Buradaki bireycilik ve toplulukçuluk daha önceki yapılan açıklamalardan farklı olarak kesin sınırlarla ayrılmamıştır. Kağıtçıbaşı'nın benlik modelinde birey var olduğu ortamda hem bireyci hem de özerk davranabilmektedir. Buradaki açıklanan bireycilik bireyin diğer kişilerden tam olarak ayrışması anlamına gelmemektedir. Birey kendi ilgilerini, yeteneklerini keşfederek kendi kararlarını verebilmeli ve etkin olabilmelidir. Toplulukçuluk ise bireyin başta aile olmak üzere yakın çevresi ile iletişiminin kopmaması ve en önemlisi duygusal bağının devam etmesi olarak görülmektedir. Kağıtçıbaşı benlik modelinde, bireyin

bulunduğu toplum içerisindeki kişilerarası mesafeyi ve bireyleşmeyi iki farklı ve iki ilişkili boyut olarak ele alır. Bu iki boyutun farklı eksenleri yer almaktadır. Kişilerarası mesafe ekseninde ilişkisellik ve ayrışma; bireyselleşme ekseninde, özerklik ve bağıllık yer almaktadır. Bu iki eksen arasında katılık yoktur, geçiş özellikleri vardır. Bu geçişken özellikler ise bireyin yetişme tarzına, benimsediği ideolojiye, tutumlarına göre farklılık göstermektedir.

Kağıtçıbaşı, benliğin kendini oluşturup şekil verme sürecinde gelişimsel evreleri de göz önünde bulundurarak üç aile etkileşimi biçimini öne sürer. İlki, hem ekonomik ve duygusal boyutlarda karşılıklı bağımlılık üzerine temel oluşturan geleneksel aile modelidir. İkinci boyut ise, yine ekonomik ve duygusal alanlarda nesiller arasında bağımsızlığın ön planda olduğu aile modelidir. Üçüncü aile modeli ise, diğer iki aile modelinin diyalektik bir bileşkesini oluşturan psikolojik karşılıklı bağımlı aile modelidir yani psikolojik karşılıklı bağımlılık ve ekonomik bağımsızlığı ele alır (Kağıtçıbaşı, 1996a). Burada yer alan farklı aile yaklaşımları farklı benlik tiplerinin oluşmasına zemin hazırlar.

İlk benlik tipi: Özerkliğin düşük, ilişkiselliğin yüksek olduğu bağımlı ilişkisel benliktir. Bu gruba giren genç yetişkinlerin aile tarafından bağımlı kişilik yapısı geliştirme ihtimallerinin yüksek olacağı öngörülmektedir. İlişkiselliğin yüksek olduğu toplumlardaki bireylerin daha bağımlı benlik tipi geliştirme ihtimalinin yüksek olacağı söylenebilir; çünkü toplulukçu kültürlerdeki aileler benimsedikleri değerleri kendi çocuklarında da görmek isteyebilirler. Örneğin; anne sürekli çocuğunun kendi yanında olmasını istemesi, kendi olmadan arkadaşları ile oynamasına izin vermemesi ve çocuğun farklı bir birey olmak yerine kendinin devamı şeklinde büyütme isteyebilme olasılığının yüksek olacağı öngörülmektedir. Aile kendi normlarını, mizacını çocuğa yansıtabilir ve çocuk ergenlik dönemine gelip gelişimin verdiği biyolojik güdü ile özerk olmak isteyebilir. Bu süreçte günümüzde de sürekli tanık olduğumuz ergen semptomları ile karşı karşıya kalmaktayız. Bazı ergenler bu süreci daha rahat atlatabilmektedirler bunun nedeni ise anne ve babanın çocuğun farklı bir birey olduğunu ve benlik yapısını olumsuz şekilde eleştirmeyecek yaklaşımlarda bulunması söylenebilir.

İkinci benlik tipi: özerkliğin yüksek, ilişkiselliğin düşük olduğu özerk-ayrışık benliktir. Bu benlik tipi daha çok bireyci kültürlerde görülür. Çocukların ihmal

edilmemesi ve psikolojik yönden sağlıklı gelişmesi için duygusal bağın devam etmesi gerektiği söylenebilir. Bu yaklaşımla beraber çocuğun farklılıklarına saygı duyulması ve kendini keşfetmesi açısından özerkliğinin desteklenmesi söz konusudur. Bu çocuklar ergenlik dönemini daha sağlıklı atlatabilirler ve yetişkin bir birey olduklarında kendileri ile daha barışık olma ihtimallerinin yüksek olabileceği söylenebilir.

Üçüncü benlik tipi: Özerkliğin ve ilişkiselliğin yüksek olduğu özerk-ilişkisel benliktir. Burada iki uçlu olduğu söylenebilir. Anne ve babanın, aşırı bağımlı bireyler yetiştirmesi veya ailenin bireyleri ihmal etmesiyle bireyler ayrışık benlik yapılarına sahip olabilirler. Bu iki uç da bireyin sağlıklı bir benlik yapısı geliştirmesi için uygun değildir. Birey hayatı boyunca kuşku ve güven içerisinde olarak mutsuz da olabilir veya fazla ayrışık olarak sağlıklı bir duygusal yapı içerisinde olmayabilir ve böylece depresyona daha eğilimli benlik yapısı geliştirebilir.

2.2.3. Bireycilik ve Toplulukçuluğun Türk Toplumunu Üzerindeki Yeri ve Önemi

Literatürde bireycilik ve toplulukçuluk üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Kağıtçıbaşı, Türk toplumlarına ve sanayileşen toplumlara özgü yeni bir modelin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Türk kültüründe benliği özerk, ilişkisel ve özerk ilişkisel olarak tanımlamayı vurgu yapmaktadır.

Kültür, belli bireyler ve belli bağlamlar üzerinde net bir şekilde bireyci veya toplulukçu olmaktan çok bu ikisi arasında kültürün yumuşak bir etkisinin olduğu görülmektedir. Aynı kültür içerisinde var olan bireylerin bir kısmının bireyci, bir kısmının ise toplulukçu olması bu durumu açıklamaktadır. Toplulukçu olarak bireylerin; aile, dostluk gibi yakın ilişkilerine önem verilmektedir. Bireyci olarak uzak ilişkilerinde duygusal bağı korumak, ticari ilişkilerinde bireyci yaklaşımlarda bulunmaları bunun bir göstergesidir (Berry ve ark., 2015).

Sosyal psikolojik bakış açısına göre toplumları kesin sınırlar ile bireyci ve toplulukçu olarak ayırmak olanaklı değildir. Bunun nedeni ise toplulukçu bir kültürde büyüyen birey kendisini bireyci olarak algılayabilir ve bireyciliğin özelliklerini taşıyarak yaşayabilir aynı şekilde bireyci bir kültürde yaşayan birey ise

toplulukçu toplumun özelliklerinin çoğunu taşıyıp o yönde davranabilir. Yapılan açıklamalardan yola çıkarak sosyal, psikoloji ve kültürel psikolojide bireyci ve toplulukçu toplumlar ayrımından çok özerk benlik ya da bağımsız benlik; ilişkisel benlik ya da karşılıklı bağımlı benlik kavramları kullanılmaktadır. Burada açıklanan kavramlar bireyin kendisini nasıl gördüğünü ve algıladığını ifade etmektedir (Triandis, 1999). Bireyin içinde yaşadığı toplumdan çok bireyin algıları, bireye atfedilen sözler, bireyin kendini bir bütün olarak nasıl gördüğü, toplumun normlarından daha öncelikli olduğu söylenebilir. Birey özerk benliğe sahipse genel olarak kendini o şekilde algılıyorsa ilişkisel benlik ile ilgili özelliklerin bu bireyde arka planda kalma olasılığı yüksektir.

Türkiye’de sanayileşme ve şehirleşmenin gelişmesi ile beraber; aileler anne, baba ve çocuktan oluşan çekirdek aile olmuştur. Böylece anne ve babaların iş hayatına atılarak çocuk sayısında düşmeler meydana gelmiştir ve bu durumun da, çocuk sayısının düşmesine ve çocuğa bakış açısının değişmesine sebep olduğu görülmüştür. Bu toplumlarda özerk ve bağımsız benlik kurgusunun ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durumun tersi olarak tarım toplumlarında, ataerkil değerlere dayalı toplumlarda birey ve ailenin bir bütün olarak incelenmesi sonucu karşılıklı bağımlı benlik kurgusu görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 1998). Türk toplumunda, gelişmiş ve büyük illerde sanayileşmenin etkisi ile Kağıtçıbaşı yeni bir model öne sürmüştür. Buna bağlı olarak sanayileşme özerkliğini getirmek ile birlikte, bireylerin duygusal olarak çevrelerinden ve ailelerinden kopmayarak onlara bağlılıklarını sürdürdükleri görülmüştür. Böylece bu durum toplulukçu ve bireyci özelliklerin birlikte ele alındığı özerk-ilişkisel benlik yapısına yol açmıştır (Kağıtçıbaşı, 1996). Burada yapılan açıklamalarda özerk, ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurguları vardır. Türk toplumunun büyük oranda özerk-ilişkisel benlik kurgusunda olduğu sonucuna varılabilir. Türk toplumunda duygusal bağın devam etmesi ile ilişkisellik kültürünün yaygın olduğunu söyleyebiliriz. Başka bir çalışmada ise Ercan (2013) Türk toplumunda bireylerin tek bir benlik tipine sahip olmadıklarını ifade etmiştir. Bireyci, ilişkisel ve toplulukçu olarak üç boyut şeklinde ya da bireyci-ilişkisel bir farklı boyut olarak da ilişkisel toplulukçu olacak şekilde ikili sınıflandıracağını belirtmiştir. Toplulukçu toplumdaki bireylerin genel olarak geleneklerine, değerlerine, ilişkilerine önem verdiği ve bu bireylerde dinin etkisi ile oluşan inançlarının baskın hissedildiği görülmektedir. Bireyci-ilişkisel toplumlar daha

esnektir ve bu toplumlarda katı kurallar görülmemektedir. İlk olarak aile içerisinde toplulukçu benliği benimseyen bir bireyin aileden bağımsızlaştıktan sonra bireyci-ilişkisel benliğinin daha baskın olma ihtimalinin olabileceği öngörülmektedir.

Genel olarak söylemek gerekirse, Türk toplumu toplulukçu bir ülkedir; bu durum yaşadığımız bu toplum içerisinde bireyciliğin hiç olmaması anlamına gelmemektedir. Toplulukçu kültür devam etmekte ve bu tarz benlik kurgularının gelişmesi ile beraber bireyci kültür de görülmektedir. Bireyci kültür genel olarak, sosyo-ekonomik durumun artması ile Batı bölgelerin belli kesimlerinde bu benlik türü daha fazla görülmektedir.

İnanç (1990)'ın Türk ve Amerikan öğrencileri ile yaptığı araştırma sonucuna göre, Türk öğrencilerinin aile bağlarının daha güçlü olduğu, daha çok aileye göre şekillendikleri, ailenin değerlerini içselleştirdikleri, aileleri ile ilişkilerinin daha fazla olumsuzluk içerisinde olduğu ve Amerika'da yaşayan öğrencilere göre Türk öğrencilerinin mesleki ve akademik alanda daha olumsuz benlik algısı geliştirdikleri görülmüştür. Akkoyun ve Ersever (1989) yine Türk ve Amerikalı öğrenciler üzerinde yapılan araştırmada, Türk öğrencilerinin ideal benliklerinin fark yaratacak düzeyde daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

2.3. Cinsiyet İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Benliğin ne anlama geldiği, nasıl kurgulandığı, hangi benlik kurgularının birey için daha sağlıklı olacağı, toplumun çoğunluğunun hangi benlik kurgusunu kendine daha yakın gördüğü, ne tür benlik kurgusunda bireylerin daha huzurlu, mutlu ve yaşam doyumu elde edeceği, benlik kurgularına bağlı olarak kültüre göre değişebileceği gibi cinsiyete göre de farklılık gösterdiği pek çok araştırmacı tarafından savunulmuş ve pek çok araştırmacı yapılan çalışmalarda ortaya koymuştur. Kadınların ilişkili bir benlik ya da karşılıklı bağımlı benlik yapısı geliştirmeye ve göstermeye eğilimleri olduğu; erkeklerin kadınlara oranla ayrışmış bir benlik veya bağımsız bir benlik kurgusu geliştirmeye daha yatkın olduğu bilinmektedir (Cross ve Madson, 1997; Markus ve Oyserman, 1989). “Yuvayı yapan dişi kuştur” atasözünden de anlaşılacağı gibi kadınlar toplumsal olarak birlik ve beraberliğe daha fazla önem vermektedirler. Bu durumun çoğunluk veya azlık

derecesi kültüre göre farklılık göstermektedir; örneğin, Türkiye’de toplulukçu kültürün ağır bastığı benlik kurgusuna sahip olduğu görülmektedir. Bundan dolayı kadınların ilişkilerini kurmaya ve sürdürmeye daha yatkın olduğu söylenebilir. Erkeklerde ise ilişkilerinden çok kişisel hedef ve başarılarıyla daha fazla ön planda olmalarına yönelik tartışmalar yapılmıştır (Cross ve Madson, 1997).

Yapılan araştırmalar sonucunda kadınlarda utanç ve suçluluk duygularının erkeklere oranla daha fazla görüldüğü bulunmuştur. Bunun nedeninin yetişme tarzı ve kültürün etkisi olduğu söylenebilir. 37 ülkede yapılan araştırma sonuçlarına göre; korku, öfke, utanç, tiksinti, üzüntü ve suçluluk gibi olumsuz duygulardaki cinsiyet farklılıklarını ortaya çıkarmışlardır. Bu olumsuz duygularda tiksinti ve öfke gibi duygularda kadın ve erkekler arasında çok fazla fark görülmediği; fakat suçluluk, üzüntü, utanç, korku gibi olumsuz duyguların kadınlarda erkeklere oranla çok fazla yoğun olduğu sonucuna varılmıştır (Fischer, 2004). Türkiye kültüründe, kadınlar erkeklere oranla toplumsal baskıya daha fazla maruz kalmaktadır ve normlar kadınlara daha fazla dayatılmaktadır. Kadınlar, duyguları ile yüzleşmek, yaşamak yerine psikolojide savunma mekanizmalarından en önemlisi olan bastırma yöntemini farkında olarak veya olmadan kullanarak bilinçaltına atmaktadır, böylece su yüzüne çıkamayan duyguların yön değiştirip olumsuz duygular olarak şekil alıp benliğin bütününe oluşturmada olumsuz etkiye yol açması beklenebilir.

Özdemir (2012), ergenlerin özerk-ayrık benlik kurgusu puanları cinsiyet yönünden farklılık göstermezken kadınların bağımlı-ilişkisel ve özerk ilişkisel benlik kurgusu puanları erkeklerden yüksek olduğunu ifade etmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına benzer bir araştırma da ise yine, kadınlarda özerk-ilişkisel benlik puanları daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır (Dost, 2006).

Kohlberg’in doktora öğrencilerinden Gilligan’ın (1982), eleştirel feminist bakış açısı ile sorgulanmıştır. Bu sorgulanmanın nedeni ahlak düzeyi gelişimindeki cinsiyet farklılıklarını ortaya çıkaran araştırmalardan etkilenerek su yüzüne çıkmasıdır. Yüksek ahlak düzeyinde verilen cevapların çoğu Batı’da yaşayan kesimi kapsamaktadır. Bunlar; şehirli gruplar, orta sınıf ve çoğunluk olarak erkeklerde görülmüştür. Kadınlar ise genellikle bireyci dünya bakış açısını yansıtan ve adalet ahlakını içeren yüksek düzey yerine “sosyal” olarak kendinden çok başkalarının ihtiyaçlarına yönelen “ilişkisel” ahlakı yansıtan düşük puanlar almışlardır.

2.4. Benlik Kurgusunun Kontrol Odağı İle İlişkisi

Kontrol odağı öncelik olarak Japonlar ve Amerikalıları karşılaştıran açıklamaları ele almıştır. Weisz, Rotbaum ve Blackburn (1984) Amerika'da, "birincil denetime" değer verilirken, toplumsal açıdan uyuma değer veren Japonların da "ikincil denetime" önem verildiği görülmüştür. Bu farklılık, iç kontrol duygusunda yer alan, içsel ve dışsal denetime inanç arasındaki farklılığı hatırlatıyor (Rotter, 1966). Bireysel bakış açısından, içsel denetime inanmanın her zaman daha iyi olduğu, bu durumun bireyin daha fazla özerk duruma işaret ettiği, bireyin kendi ile ilgili daha çok farkındalık düzeyinin yüksek olduğu düşünülür. İçsel denetimi az dışsal denetimi yüksek olan kişiler genelde sosyoekonomik düzeyi düşük olanların, kadınların, etnik azınlıkların, geleneksel toplumda yaşayan bireylerin, daha çok kadercı bireylerin ve eğitim düzeyi düşük olanların daha çok benimsedikleri görülmüştür (Kağıtçıbaşı, 1973).

Yamaguchi (2001) ise, toplulukçu denetim gibi diğer denetimleri, bireysel ve doğrudan denetime alternatif yöntemler olarak tanımlamıştır. Fakat bu yöntemler ikincil denetim olmadığı gibi denetimden de vazgeçmezler; çünkü burada görülen önemli nokta çevreyi değiştirmek yerine çevreye uyum sağlaması için benliğin değiştirilmesidir. Bu durum bireyin fail olduğu halde öyle değilmiş gibi kendini ortaya koyması ya da yetkinliklerini bulunduğu durumdan az göstermesi gibi stratejiler barındırır. Genelde grup içi uyumu arttırmak amacıyla bireyler bu dolaylı denetim yollarına başvurabilir. Bunlar bireyin kendini yükselttiği birey odaklı denetim yolları değil, daha çok yetkinliğe dayalı yollardır. Birey odaklı yöntemler kişiler arası ilişkilerin uyumuna tehdit oluşturduğu andan itibaren kullanılmaz.

Sampson (1988), psikolojinin kendine yeten bireycilik yapısına yönelik eleştiride, denetimin sadece bireyin egemenliği altında olma fikrini sorguluyor ve denetimin kişiler arası alanda bütünsel bireycilikte olması gerektiğini iddia ediyor.

Kontrol odağının tanımını, kişinin davranışlarının sonuçlarını nelere atfettiği ile ilgili olarak tanımlanmıştır (Rotter, 1954). Kontrol odağı, birey davranışını gerçekleştirdikten sonra bu davranışın amacına ulaşip ulaşmaması konusunda netice görmek isterler ve bu sonuçlar davranışların pekişmesine etki etmektedir. Rotter'in (1966) belirttiği gibi, genellenmiş beklentiler, davranışlar ceza veya pekiştirmeye

bağlantılıdır ve birey yeni durumlar karşısında genellenmiş beklentilere başvurmaktadır.

Pekiştirmenin temeli Rotter'in (1954) sosyal öğrenme kuramına dayanmaktadır. Sosyal öğrenme kuramında pekiştirme benzer bir davranış karşısında tekrar aynı davranışta bulunarak davranışın pekiştirme gücünü artırarak davranışın beklentisini güçlendirmektedir. Pekiştirmenin etkisini birey üzerinde görebilmek için bireyin, ödül ve kendi davranışı arasında nedensel bir ilişki kurması gerekmektedir.

Pekiştirme, birey tarafından kendi davranışlarının sonucu olmadığı şeklinde algılanırsa birey bu durumu; şans, kader ve diğerlerinin güçlü etkisi olarak algılamaktadır. Bu düşünce, dışsal kontrol ile bağdaştırılır. Birey sorumluluğunu kendi üstleniyorsa, kendi davranışlarına ve karakterine bağlı olarak algılamaktaysa bu durum içsel kontrol olarak belirtilmektedir (Rotter, 1966). İç kontrol odağına sahip kişi davranışlarının sorumluluğunu kendi üstlenir ve kendi davranışlarından kaynaklandığı düşüncesine sahiptir. Dış kontrol odağına sahip kişiler ise davranışlarının sonuçlarını daha çok şans, kader ve başka kişilerden kaynaklandığını öne sürerek kendi davranışlarının sorumluluğunu başka kişilere yüklemektedir ve böylece sonuçların tahmin edilemezliğine inanmaktadır (Rotter, 1990). Yapılan bu araştırmalarda dış kontrol odağının daha yüksek düzeylerde olumsuz duygular ile ilişkili bulunduğu gözlemlenmiştir. Saadat, Ghasemzadeh, Karamic ve Soleimani (2012) tarafından yapılan bir araştırma sonucunda İranlı üniversite öğrencilerinde öz-saygı ve kontrol odağı arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, iç kontrol odağı ile bütün öz-saygı bileşenleri (genel öz saygı, akademik öz-saygı, fiziksel öz-saygı, aile öz-saygısı, sosyal öz-saygı) arasında pozitif bir ilişki varken dış kontrol odağı ile negatif ilişki olduğu görülmüştür.

İç kontrol odaklı kişilerin, kişiler arası çatışma çözme süreçlerinde daha sağlıklı ve çözüm odaklı sorun çözme becerilerinin ortaya çıktığı rapor edilmiştir. Kendilerine yönelik olumlu duygu ve düşünceleri olan bireylerin, iletişimlerinin daha iyi, kendilerini daha çok seven, çevresinde de daha çok sevilen, ısrarcı, konuşkan bireyler olarak görülürken; kendine yönelik algısı olumsuz olan bireylerin ise iletişimi çok iyi olmayan, yeterince kendini ifade edemeyen içe kapanık kişiler oldukları görülmüştür. Bununla beraber düşük benlik saygısı depresyon ile yüksek benlik saygısı ise sağlıklı düşünme ile ilişkilendirilmektedir (Baumeister ve ark.

2003, Comer ve ark. 1986, Hay ve ark. 1998, Keefe ve Berndt 1996, Neuringer ve Wandke 1966).

Dış kontrol sahibi kişiler edilgen, kuşkucu, güvensiz ve dogmatik olmak ile beraber; anksiyete, depresyon seviyeleri yüksek görülmektedir (Ashby ve ark. 2002, Baydoğan ve Dağ 2008, Yağışan ve ark. 2007, Yeşilyaprak 2000). Aynı zamanda bu kişilerin kendilerine yönelik algıları olumsuz olduğu için kendilik algılarında da sorunlar yaşadığı görülmektedir (Yağışan ve ark. 2007). İç kontrol odaklı kişiler pekiştireçlerin kendi kontrollerinde olduklarını düşünmektedirler (Rotter, 1954).

Çatışma süreçlerinde iç kontrol odaklıların olaylar arasında bütünleştirici yaklaşım sergiledikleri görülürken; dış kontrol odaklı bireylerin ise kaçınmacı yaklaşımda buldukları gözlemlenmektedir (Canary ve ark. 1988). Arkadaşlık ilişkilerinde benlik saygısı yüksek olan bireylerin, daha çok iç kontrol odaklı olduğu görülmüştür ve buna bağlı olarak kişiler arası ilişkiler konusunda daha yetkin oldukları, daha aktif yollar kullanarak sağlıklı ilişkiler kurdukları gözlenmektedir. Dış kontrol odaklı bireyler ise, ilişkilerinde yaşanan problemlere karşı daha edilgen tutumlarda bulunmakta ve kişiler arası ilişkilerine fazla önem vermemektedirler (Morry, 2003). Diğer bir çalışmada ise, bireyin kendine yönelik olumlu tutumun artması ile sosyal becerilerinde yükseliş görülmüştür (Comer ve ark., 1986). Kendilik algısının bir yönü olarak benlik saygısı ile yapılan bir başka çalışmada, kişilerin benlik saygısındaki artış ile arkadaşlık ilişkilerinin kalitesinde, sürekliliğinde ve kişilerin birbirlerini besleyici özelliklerinde artış olduğu görülmektedir (Keefe ve Berndt 1996). Benlik saygısı yüksek olan bireylerin daha çok ben dilini kullanarak ne düşündüklerini net bir şekilde açıklama konusunda daha istekli ve aktif davrandıkları görülmüştür (Baumeister ve ark. 2003).

2.5. Benlik Kurgusunun Duygularını İfade Edebilme İle İlişkisi

Günümüzde bazı toplumlarda birey merkezli anlayışın egemen olmasıyla beraber insanı doğrudan etkileyen birçok alanda “öznel oluşun” önemi ön plana çıkmaktadır. Birey yaşadığı olumlu ve olumsuz yaşantılarını, üzüntülerini, mutluluklarını, öfkelerini, hayal kırıklıklarını, heyecanlarını paylaşma fırsatı bulamadan kendi iç dünyasında yaşamak durumunda olabilir. Bireyin içsel süreçlerle

isabetli karar verebilmesi, problemlerini doğru çözebilmesi ve kendisine daha nesnel şekilde bakabilmesi yüzleştirdiği olayları gerçekçi algılayabilmesine bağlıdır. İçsel bir süreç olan duygular ile ilgili yaşantılar için de aynı durumlara değinilebilir.

Darwin, duygu kavramını canlı türlerinin hayatta kalması için gerekli fonksiyonlar ile bağlantı kurarak, var olan bütün canlı türleri arasında aynı duyguların ortaya çıkacağını ifade etmektedir. Darwin, temel duygulardan yola çıkmaktadır. Bu duygular: mutluluk, üzüntü, korku, tiksinti, kızgınlık ve şaşırmadır. Bu duyguların temel duygular sayılmasının nedeni, Darwin'in evrim teorisi içinde açıkladığı insanın evrimsel gelişimi içinde hayatta kalmasını ve doğayla bir bütün olup uyum kurmasını sağlayan özellikleri ile ilgili olmasıdır (Cornelius, 2000).

William James ise "What is Emotion? (1884)" adlı makalesinde duygu kavramı hakkında, "heyecan verici olaylar karşısında vücutta farklı tepkilerin ortaya çıkması ve bu farklı tepkilerin benzeri de duygularda meydana gelir" demiştir (Cornelius, 2000). James duyguların vücuttaki değişimler olmadan açıklama getirilemeyeceğine ve bedensel değişikliklerin öncelikli olduğuna vurgu yapmaktadır. James (1884)'e göre yaşanan her şey ile ilgili sinir sistemi, çevredeki özelliklere verilen tepki eğilimleridir. Örneğin duyguyla ilgili olan bedensel tepkilerdir. Kısaca Darwin ve James duyguyu "eylem eğilimi" olarak ifade ederler (Cornelius, 2000).

Duyguya ilişkin önemli kuramlardan biri de bilişsel psikolojidir. Bilişsel yaklaşımın temelinde duyguların bir bütün olduğu, birbiri ile bağlantılı, ayrılmaz olduğu düşüncesi vardır. Arnold (1960) bedensel farklılıkların nedeni olarak gerçekleri algılarımızın şekillendirdiği sonucunda meydana geldiğini söylemiştir. Beden ve ruhun birlikte hareket ettiğini ifade etmiştir.

Duygunun aktivitelerine bağlı olması ile beraber, beyindeki durumun yer ettiği psikolojik bir kavram olduğunu ve bireyin yaşadığı tecrübelerine, biyolojik durumuna göre şekil aldığını ifade etmek mümkündür (Kagan, 2007). Bundan dolayı duygunun net bir tanımı yoktur.

Çulha ve Dereli (1987)'nin yaptıkları araştırmada, Türkiye'de kendini ifade eden birey sayısının azaldığını ve buna bağlı olarak iletişim problemlerinin

çoğaldığına vurgu yapılmaktadır. İletişim sorunları olarak; duygu ve düşüncelerini ifade edememenin ön planda olduğu görülmektedir. Başka bir çalışmada, lise ve üniversite öğrencilerinin kendilerini yeterince ifade edemedikleri, karşı cins ile arkadaşlık etmekten çekindikleri, ana-baba ile sorunlarında tartışma yaşadıkları, kendi düşünce ve duygularını ifade etmekten kaçındıkları vb. iletişim yeterlilikleri ile ilgili sorunların olduğu ortaya çıkmıştır (Yeşilyaprak, 1986). Bütün bu sorunların temelinde, kişinin kendine açık olamadığı duygusal durumların yer aldığı ifade edilebilir. Başarılı ilişkilerin temelinde bireylerin karşılıklı olarak kendini açmaları ile iletişim kurulabileceğini söylemek mümkündür (Öksüz, 1997).

Başkaları ile iletişime geçen kişi, yalnızlıktan kurtulup toplumun parçası haline gelir. Bireylerin sağlıklı bir kimlik geliştirebilmesi için içinde bulunduğu toplum ile bir bütün olması ve kendisine özgü bir şekilde ayrışabilmesi gerekmektedir (İmamoğlu, 1991).

Mutlu ve sağlıklı bir kimlik geliştirmemiz için bir taraftan çevre ve toplum ile bütünleşebilen birey olmamız; diğer taraftan bireyin kendine özgü ayrışabilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda bireyin özerk kararlar alabilmesi toplumun sosyoekonomik ve politik gelişimi açısından önem taşıyabileceği söylenebilir (Karadayı, 1997).

İletişim, “ben”in başkaları ile paylaşımı olarak bağlantı kurulduğunda benlik de iletişimin merkezi olarak görülür (Aşık, 1992). Başarı ile kurulan ilişkilerin temelinde bireylerin birbirlerine kendilerini açık bir şekilde ifade ettikleri temeline dayanmaktadır. Aynı zamanda bireyin doğruluğuna ve uygunluğuna inandığı bilgileri açarak karşı tarafa aktarması bireyin sağlıklı bir kişiliğinin belirtisi olarak görülmektedir (Selçuk, 1992).

Farklı toplumlarda uygun bir şekilde kendini ifade etme, farklılık gösterdiği için genel bir tanımlama yapmak mümkün değildir (Selçuk, 1989). Kişiye özgü olan bilgileri paylaşmak bireyin samimi ilişki kuracağına işaret olsa da bazen uygun görünmeyebilir. Özel, gizli olan bilgiyi paylaşmak uygunsuz ve sosyal normların aksaması olarak ele alınabilir. Bu tür kendini ifade etme, dinleyiciyi sıkabilir, güvensiz bir ortam olmasına neden olabilir ve dinleyici nasıl bir tepki vereceği konusunda ikilemde kalabilir (Nacy ve Diğerleri, 1994). Bireyin, kendini

düşünmeden açması, aklına ilk geleni söylemesi, duygu ve düşüncelerini gereken yerde bile sınırlamayıp olduğu gibi söylemeleri, kendilerini sözel olarak teşhir etmeleri sağlıklı bir özellik olarak kabul edilmemektedir; çünkü kendini teşhir psikopatolojik nitelikli olarak görülmektedir. Kendini ifade etme ise sağlıklı bir benliğin yansıması olarak ifade edilmektedir (Selçuk, 1989).

Kendini ifade etmenin alt boyutu olarak görülen “duyguların açılmasının” gerçekleştirilebilmesi için daha yoğun ilişkilerin oluşması gerekmektedir. Duyguların ifade edilmesi, düşüncelerin ifade edilmesine göre daha zor olduğu söylenebilir. Duygular insanların davranışlarını yönlendiren önemli süreçlerden biri olarak kabul edilir (Şahin, 1991).

Birey duygusal çatışmalar yaşadktan sonra bu durumu paylaşmak, çözüm üretmek yerine iyice kendine yoğunlaşıp içine kapanırsa ve içsel yaşantıları ile aşırı derecede ilgilenip kendini suçlu hissederse bu durum bireyin öz benliğinin zedelenmesine neden olabilir aynı zamanda üretkenliğini düşürür. Duygularını rahatlıkla başkaları ile uygun bir şekilde paylaşabilenlerin ise daha mutlu olabileceği söylenebilir. Duyguları ifade edememe, bireyin duygularını içselleştirerek kendinin bir parçası haline gelmesi; bireysel gelişimini, başarısını olumsuz etkilemek ile birlikte bireyde oluşan öfke, tedirginlik, bıkkınlık ve birçok psikosomatik belirtilere neden olabileceği ve depresyonun temellerinin oluşmasında önemli yeri olduğu da belirtilmektedir (Bozkurt,1989).

Voltan, sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerden ve kırsal kesimden gelen üniversite öğrencilerinin kendi duygu ve düşüncelerini daha fazla eleştirdikleri, benlik algılarının, üst sosyoekonomik düzeye sahip illerde oturan öğrencilere göre düşüncelerini ve duygularını ifade etmede daha yetersiz ve çekingen oldukları vurgulanmaktadır (Voltan Acar, 1980).

Selçuk, duygularını ifade etmenin bireyin bulunduğu topluma, millete göre farklılık gösterirken, sosyal sınıfla çok ilişkili olmadığını ifade etmektedir (Selçuk,1992).

Nacy ve arkadaşları, kendini ifade etme ile hoşlanma ilişkisini inceleyerek üç türe ayırmıştır:

- a) Duygularını ifade eden birey, ifade edemeyen bireye göre çevresi tarafından daha çok sevilir,
- b) Kişiler güven duydukları, model aldıkları ve sevdikleri kişilere daha çok açılırlar,
- c) İnsanlar kendilerini ifade ettikleri ve güvenli bir ilişkinin sağlandığını düşündükleri için o bireylere karşı sempati duyarlar (Nacy ve Diğerleri, 1994).

İnsanların birbirlerini önyargı, öfke ve güvensizlik içinde gördüğü egemen olduğu toplumlarda; yanlış anlamaların, fikirleri çarpıtmaların, abartmaların olabileceği ve iletişim problemlerin meydana gelebileceği söylenebilir.

Duyguları ifade etme toplumdan topluma değişebileceği gibi duyguları ifade etme-hoşlanma ilişkisinin kadınlarda erkeklerden daha güçlü olduğu kabul edilerek kadınların kendini daha iyi ifade edebildikleri söylenebilir (Nacy ve Diğerleri, 1994; Selçuk, 1989).

Kendini sürekli suçlayan, kendini sevmeyen, benlik algısı düşük olan kişiler kendi duygularını daha çok kapatmışlardır (Herold ve Diğerleri, 1988).

Özerk davranamayan birey başkalarına bağımlı olarak hareket eder. Bu durum daha çok toplulukçu kültürlerde görülür. Bulunduğu toplumun beklentilerini gerçekleştirilmesi gereken sorumluluk olarak algılayıp, kendi istediği için değil toplumun isteğine göre hareket ettiğinde sosyal iletişimde aksaklık ve çarpık bir iletişim yaşama olasılığı yüksek görülmektedir. Bu bireyler yaşadıkları toplumlarda güvensizlik duyguları hissedebilirler.

Bireylerin kendi duygularının farkına varmaları ve buldukları çevrede duygularını uygun şekilde ifade edebilmeleri toplumun sağlıklı bireylerden oluşmasının temelini hazırlar.

Bireyin olumlu, olumsuz duygularını beraber olduğu kişilere anlatabilmesi, kendi haklarını savunabilmesi, kendine uygun olmayan durumlarda kendini ifade ederek geri çevirebilmesi, gerekli durumlarda başkalarından yardım alması iletişimin istenilen düzeyde yani sağlıklı bir iletişim kurulması anlamına gelir (Voltan Acar,

1987). Gelişmiş, huzurlu, mutlu bir toplum kurabilmek için insan ilişkilerinin düzenli bir şekilde kurulmasının gerekli olduğu söylenebilir (Öksüz, 1997).

Bireyin sağlıklı bir iletişimi varsa kendini seven ve kendine saygı duyan, duygularını ifade etmekten çekinmeyen mutlu bireyler olduğu söylenebilir. Böylece güvensizliğin, şüpheliğin, öfkenin, anti sosyal kişilik özelliklerinin azalmasına neden olurken; bireyin güçlü yanlarını ortaya çıkartıp, kendi farkındalık düzeyini arttırarak özerk kişilik gelişimini dolayısıyla iyi insan ilişkilerinin temelini oluşturabilir.

Duyguları ifade etme, bireyin negatif düşüncelerden sıyrılmasına, duygularının farkına varıp yönetmesini, negatif duygu ve düşüncelere duyarsızlaşmasını ve kişinin bulunduğu ortam ile olan ilişkilerini güçlendirerek psikolojik uyum geliştirmesini sağlar. Böylece birey öznel iyi oluş yani olumlu benlik algısının artmasına katkı sağlayabilir (Frattaroli, 2006).

Duyguları ifade etme, duyguların kontrolünü arttırarak bireyde olumlu benlik algısı geliştirebilir. Kendine yönelik olumlu bakış açısı edinen kişi sağlıklı bir kişisel bütünlüğün parçalarını oluşturur (Greenberg ve diğ.1996).

Duyguları ifade etme davranışının açıklanması, Bowlby tarafından geliştirilen “bağlanma kuramı” farklı bir bakış açısı sağlar (Wei, Russell ve Zakalik, 2005). Korkulu ve kaygılı bağlanma duyguları ifade edebilme ile yakın ilişkili olabilir. Korkulu ve kaygılı bağlanma stiline sahip olan birey, terk edilme ve reddedilme korkusu ile yüz yüze gelmektedir. Birey kendisi ile ilgili olumsuz bir benlik yapısı geliştirir ve bu durumun ileriki hayatında da etkili olabileceği öngörülür. Bu bireyler insanların onu inciteceği, ona zarar vereceği düşüncesine sahip olduklarından dolayı diğer kişilerden sürekli kaçma eğiliminde oldukları ve çevresindeki kişilere karşı negatif bir algı geliştirdikleri görülecektir (Lopez ve Brennan, 2003, Mikulincer, Shaver ve Dereg, 2003).

2.6. Benlik Kurgusunun-Sosyal Onay İhtiyacı İle İlişkisi

Ruhsal bozuklukların Türkiye’de çok fazla görülmesinin nedeni olarak kültürel normların etkisinin olabileceği düşünülmektedir. Bulunulan kültürel yapıda toplumun düşüncelerine verilen değerin ruhsal bozukluklara neden olup olmadığı araştırılmamıştır.

Başkalarının ne düşündüğüne önem vermek kavram olarak “sosyal onay ihtiyacı” anlamını ifade etmektedir. Farklı tanımlara göre; sosyal onay ihtiyacı övgüye ihtiyaç duyma olarak tanımlanmaktadır (Hebert ve diğerleri, 1997). Kişinin başka insanların düşüncelerine önem vererek başka insanların onayını ihtiyaç duyması ve onaylanmama kaygısını yaşamak olarak da tanımlanmaktadır (Leite ve Beretuas, 2005). İyi bir birey olarak da onaylanma ihtiyacı anlamına da gelmektedir (Chiba, Iketani, Han ve Ona, 2009). Sosyal onay ihtiyacı yüksek olan bireyler başkaları üzerinde nasıl bir etki bıraktıklarına yoğunlaşan ve uyumlu olmaya daha yatkın kişilerdir. Toplulukçu kültürlerde sosyal onay ihtiyacı daha fazla görülmektedir; çünkü kendi düşünce ve duygularından çok karşı tarafın duygu ve düşünceleri önceliklidir ve böylece karşıya bağımlı bir durum görülmektedir. Sosyal onay ihtiyacı fazla olmayan bireyler ise başkaları üzerinde bıraktıkları etkiye fazla önem vermeyen, uyum oranının düşük görüldüğü daha resmi kişilerdir (Twenge ve Camphell, 2008).

Literatürde, sosyal onay ihtiyacı ve benlik kurgusu ilişkilerine dair kısıtlı sayıda araştırma olduğu görülmektedir. Twenge ve Campbell (2008) tarafından yapılan bir çalışmada grupta sosyal onay ihtiyacının düşük düzeyde olduğu; kaygı, depresyon, öfke, benlik saygısı düzeylerin ise yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Huta ve Hawley’in (2010) yaptığı çalışmada ise onaylanma ihtiyacı, yaşam doyumu, hayatın anlamının olması, pozitif duygulanım, benlik saygısı, yaşam gücü, heyecan ve anlam ile negatif yönde ilişki bulunmuştur.

Sosyal onay ihtiyacı ile ilgili çalışmalara bakıldığında Türkiye’de sadece Karaşar’ın (2014) çalışmasının olduğu görülmüştür. Üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen çalışmada, sosyal kaygı, kendini mükemmeliyetçi şekilde algılama ve toplulukçu benlik kurgusu sosyal onay ihtiyacının yordayıcıları olarak görülmüştür.

Türkiye’de sosyal onay ihtiyacına yönelik dolaylı olarak yapılan araştırmalara bakıldığında; Soygüt, Karaosmanoğlu, ve akır (2009) erken dönem uyumsuz şemaların etkisi olarak onaylanma ihtiyacının depresyon, kaygı, başkalarına bağımlı ve kişiler arası duyarlılıkla pozitif yönde ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Erözkan (2005) üniversite öğrencilerinde kişilerarası duyarlılık ölçeğinin onaylanma ihtiyacı alt boyutu ile depresyon arasında pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki bulmuştur.

Türkiye’de görölen ruhsal sorunların ortaya çıkmasında, kültürel olarak başkalarının düşüncelerine kendi düşüncesinden daha fazla önem vermek ve benlik kurgusunun diğerlerine bağımlı olduğu sonucu toplulukçu kültürün ön planda olduğunu gösterir. Türkiye’de bu alana dair fazla araştırmalar olmadığı görölmektedir. Yurtdışında da yapılan araştırmalar sonucunda doğrudan sosyal onay ihtiyacı ve benlik kurgusu arasındaki ilişkileri inceleyen kapsamlı bir araştırma yapılmadığı görölmektedir.

Türkiye’de sosyal onay ihtiyacının benlik kurgusu ile ilişkisinin incelenmesi kültürümüzde toplumun düşüncelerine verilen önemin toplulukçu kültür üzerindeki etkilerini görebilmek için gerekli görölmektedir.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma üniversite öğrencilerinin benlik kurgusunun sosyal onay ihtiyacı, kontrol odağı ve duygularını açabilme ile arasındaki ilişkilerin ortaya konması amacı ile ilişkisel tarama modeline dayanan bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Bu bölümde araştırmaya katılan bireyler, araştırmada kullanılacak veri toplama araçları, işlem yolu ve verilerin analizinde kullanılacak istatistiksel teknikler ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmada ilişkisel tarama modelinin tercih edilmesinin nedeni ölçek sonuçlarını göz önünde bulundurarak mevcut olan durumunu doğrudan betimlemek istenmesi amacını taşımaktadır.

3.2. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın evreni İstanbul ilinde bulunan 17-30 yaş arasındaki üniversite öğrencileri ve Mersin ilinde bulunan 18-27 yaş arasındaki üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise İstanbul'un Büyükçekmece ve Sefa köy Yerleşkesinde bulunan Arel üniversitesinde lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin bulunduğu farklı bölümlerde öğrenim gören 313 öğrenciye araştırmacı tarafından ölçekler uygulanmıştır. Aynı şekilde Mersin üniversitesinde farklı bölümlerde öğrenim gören 80 lisans öğrencisi ile çalışılmıştır. Katılımcılar, uygun/kazara örneklem yöntemi yoluyla ve çoğu gönüllülük esasına göre belirlenmiştir. Uygulamanın çoğu ders öncesi hocalardan izin alınıp uygulanmıştır, bir kısmı ise kütüphanede, koridorda ve kantinde araştırmacı tarafından uygulanması sağlanmıştır. Ölçekler dağıtıldıktan sonra, genel bir bilgilendirme yapılmıştır ve daha sonra ölçeklere verecekleri cevapların samimi bir şekilde cevaplanması, ölçeklerin analiz kısmında güvenilirliği açısından önemli olduğu araştırmacı tarafından belirtilmiştir. 4 ölçek için yaklaşık olarak 20 dakika süre verilmiştir. Sonuç olarak verilerin analizi 393 kişi ile yürütülmüştür; fakat verilerin bir kısmı, boş bırakma,

hepsinin aynı sorulara cevap verme veya az bir kısmının ise 30 yaş üstü olmasından dolayı 45 veri elenmiştir ve bu araştırmanın analizleri geriye kalan 348 katılımcı ile gerçekleşmiştir. Bu verileri uygulayan öğrencilerin 198 kadın (%56,9), 148 erkek (%42,5) olmak üzere yaşları 17-30 arasında değişmekte ve yaş ortalaması 21,11 olmak üzere toplam 348 öğrenci bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır (Öğrencilerin yaş ortalamalarının cinsiyete göre karşılaştırılması diğer bölümde verilmiştir).

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin araştırma verilerini elde etmek amacıyla toplam dört ölçek kullanılmıştır. Benlik kurgusunun, sosyal onay ihtiyacını yordayabilmek için sosyal onay ölçeği, duygularını açabilme ihtiyacını yordayabilmek amacıyla duygularını ifade edebilme ölçeği ve benlik kurgusunun kontrol odağı ile arasındaki ilişkiyi yordayabilmek amacıyla kontrol odağı ölçeği ve özerk-ilişkili benlik ölçeği uygulanmıştır. Ölçeklere ilişkin olarak geçerlilik, güvenirlik, puanlama ve yorumlama ile ilgili bilgiler aşağıda yer almaktadır.

3.3.1. Özerk İlişkili Benlik Ölçeği

Benlik kurgularını ölçmek için Kağıtçıbaşı (2007) tarafından geliştirilmiştir. Üniversite öğrencilerine yönelik 27 maddelik bir ölçek olmak ile birlikte 27 puan ile 135 puan arasında puan üretmektedir. Özerk-ilişkili benlik kurgusu için puanlar düştükçe olumsuz, puanlar arttıkça olumlu sonuç vermektedir. Ölçekte 3 alt boyut bulunmaktadır. Özerk-ilişkili Benlik ölçeği (ÖİBÖ) alt boyutları; özerk benlik: Kişinin kendisi ve çevresiyle iletişimdeki özerklik boyutunu ölçmektedir. Örnek madde olarak “kendimi yakınlarımdan bağımsız hissederim” maddesi verilebilir. İlişkisel benlik: Bireyin bulunduğu toplum içerisindeki ilişkisel boyutunu ölçmektedir. Örnek madde olarak “Kişiliğimin oluşmasında yakınlarımdan etkisi büyüktür” maddesi verilebilir. Özerk-ilişkisel benlik kişinin hem özerklik hem de ilişkisel boyutunu ölçmektedir. ÖİBÖ’nde 1-9. Sorular özerk benlik, 10-18. Sorular arası ilişkisel benlik ve 19-27. sorular arası ise özerk-ilişkisel benlik alt boyutlarına ait sorulardır. ÖİBÖ ters maddeler içermektedir. Özerk Benlik Kurgusu (ÖBK)’nun

ters maddeleri; 4 ve 9 arasındaki tüm maddeler, İlişkisel Benlik Kurgusu (İBK)'nun ters maddeleri; 11, 12, 15 ve 18., Özerk İlişkisel Benlik Kurgusu (ÖİBK)'nun ters maddeleri; 18, 21, 23, 24 ve 26. maddeleri kapsamaktadır. Katılımcılar, ölçekte beşli dereceleme ölçeğini işaretleyerek o ifadeye ne kadar katıldıklarını ifade etmektedirler. Özerk-İlişkili benlik ölçeği likert türü 5 dereceli bir ölçektir. Ölçek maddeleri “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” arasında puanlanmaktadır. Özerk benlik kurgusu alt boyutunun Cronbach Alfa değeri α : 0.74, ilişkisel benlik kurgusu alt boyutunun α : 0.78 ve özerk-ilişkisel benlik kurgusunun ise α :0.84 olarak bulunmuştur.

3.3.2. Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği

Karaşar ve Öğülmüş (2014) tarafından bireylerin sosyal onay ihtiyacını ölçmek amacı ile geliştirilen özgün bir ölçektir. Ölçek 1 (Kesinlikle Katılmıyorum) ve 5 (Tamamen Katılıyorum) olacak şekilde 5'li likert tipinde bir ölçektir. Başkalarının yargılarına duyarlılık, sosyal geri çekilme, olumlu izlenim bırakma olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmakta ve toplamda 25 maddesi bulunmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 25 ile 125 arasında değişmek ile birlikte ölçeğin ters puanlanan maddesi bulunmamaktadır. Ölçeği oluşturan üç faktörün iç tutarlılık katsayısı başkalarının yargılarına duyarlılık alt boyutu için .83, sosyal geri çekilme alt boyutu için .80, olumlu izlenim bırakma alt boyutu için .80 bulunmuştur. Ölçeğin benzer ölçekler geçerliğini sağlamak için “Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formu” kullanılmıştır ve iki ölçek arasında .79 düzeyinde yüksek bir korelasyon bulunmuştur. Ölçeğin ön test-son test güvenilirliğine de bakılmış ve 15 gün arayla yapılan uygulamalar sonucu .90 düzeyinde yüksek bir korelasyon bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar ölçeğin bu çalışmada yer alan çalışma grubu için güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir. Ölçeğin yapı-kavram geçerliğini sağlamak amacı ile Doğrulayıcı Faktör Analizi yönteminden faydalanılmıştır. Uyum indeks değerleri χ^2/sd : 2.23, RMSEA: .06, NNFI: .95, CFI: .96, RMR: .06, NFI: .92, IFI: .96 bulunmuştur.

3.3.3. Kontrol Odağı Ölçeği

Dağ (2002) tarafından geliştirilen Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ), Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ)'nden daha kapsamlı ve likert formatında bir ölçektir. Ölçeğin likert türü 5 dereceli bir ölçektir. Ölçekte puanlama ve derecelendirme “hiç uygun değil (1)”, “pek uygun değil (2)”, “uygun (3)”, “oldukça uygun (4)”, “tamamen uygun (5)” şeklinde yapılmaktadır. Toplam 47 madden oluşan bu ölçeğin puanlaması 47 ile 235 arasında değişmektedir. Ölçek iç kontrol odağı ve dış kontrol odağı olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Maddelerin 42'si düz, 38'i ters yönde puanlanmıştır. Ölçek puanlarındaki yükselme dış kontrol odağı inancını yansıtmaktadır. Ölçeğin geçerlilik, güvenirlik ve geliştirme çalışmaları Hacettepe Üniversite öğrencileri ile yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .92, test tekrar test güvenirlik katsayısı ise .88'dir.

3.3.4. Duygu İfade Etme Ölçeği

Ölçek, King ve Emmons (1990) tarafından bireylerin sözel ve sözel olmayan duygularını ne kadar ifade ettiğini ölçmek amacıyla üniversite öğrencileri üzerinde geliştirilmiştir. 7 maddesi olumlu duygu ifade alt boyutu, 4 maddesi negatif duygu ifade alt boyutu ve 5 maddesi yakınlık duygu ifade alt boyutu olmak üzere 16 maddesi bulunmaktadır. Ölçekte yer alan 6 ve 14. maddeler negatif maddelerdir bu nedenle ters kodlamayı gerektirmektedir. Ölçek 1 (Hiç katılmıyorum) ve 7 (Kesinlikle katılıyorum) olacak şekilde 7'li Likert tipinde bir ölçektir. Duyguların ne kadar ifade edildiğini ölçmeyi amaçlayan ölçeğin puanları hesaplanırken, her bir madde toplanarak toplam puan elde edilmektedir. Yüksek puan duyguları ifade etme eğiliminin yükseldiğini göstermektedir.

Ölçeğin, Cronbach Alfa ile ölçülen güvenirlik katsayısı .78'dir. Bu araştırmada ölçeğe ve alt boyutlarına ilişkin güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Buna göre güvenirlik katsayısı olumlu duygu ifade alt boyutu için .74, olumsuz duygu ifade alt boyutu için .67 ve yakınlık ifade alt boyutu için .63'tür. Ölçeğe ve alt boyutlarına ilişkin güvenirlik katsayıları orijinal forma yakın sonuçlar vermiştir.

Elde edilen sonuçlar ölçeğin bu araştırmada yer alan çalışma grubu için güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

3.4. İşlem Yolu

Araştırmanın uygulama aşamasında aşağıdaki sıra izlenmiştir.

Uygulama yapılacak Arel Üniversitesinden gerekli izin alındıktan sonra Özerk İlişkili Benlik Ölçeği, Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği, Duyguları İfade Etme Ölçeği, İç Kontrol Odağı Ölçeği bir araya getirilerek Arel Üniversitesi öğrencilerine ve Mersin Üniversitesi öğrencilerine ders sorumluların uygun gördüğü saatte, bir kısmı ise, kütüphanede, kantinde ve koridorda öğrencilerden izin alınarak araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Uygulama sırasında katılımcılara araştırmacının amacından kısaca bahsedilmiştir ve gönüllülüğün esas olduğu vurgulanarak katılımcıların onayları alınmıştır ve sonra gerekli açıklamalar yapılarak katılımcılar bilgilendirilmiştir. Katılımcılardan yönergeyi dikkatli okumaları ve veri toplama araçlarını içtenlikle yanıtlamalarının araştırma sonuçlarının doğruluğu açısından çok önemli olduğu belirtilmiştir. Uygulama ortalama 20 dakika sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının uygulanması tamamlandıktan sonra ölçeklere ait cevap kağıtlarının genel kontrolleri yapılarak geçersiz olan cevap kağıtları elendikten sonra Sosyal Onay Ölçeği, Özerk-İlişkili Benlik Ölçeği, Duygu İfade Ölçeği ve Kontrol Odağı Ölçeğinden toplanan verilerin işlenmesi ve yorumlanması için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 21 programı kullanılmıştır. Ham veriler öncelik olarak bu programa aktarılmış ve analize hazır hale getirilmiştir. Sonraki aşamada ise SPSS programı kullanılarak analizler yapılmıştır.

Örnekleme alınan öğrencilerin yaşlarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için t testinden yararlanılmıştır.

Analizi yapılan değişkenler arasında fark olup olmadığını belirleyebilmek için “t” testi kullanılmış ve “çoklu regresyon” analizlerinden yararlanılmıştır.

Verilerin analizinde; değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı; değişkenlerin benlik kurgularını yordama düzeylerini belirlemek için çoklu regresyon analizi kullanılmıştır.

4. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde ilk olarak araştırma grubundaki üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre dağılımı, cinsiyete göre yaş ortalamalarının karşılaştırılması, ele alınan değişkenlerin dağılımları, değişkenler arasındaki ilişkiler, özerk, ilişkisel, özerk ilişkili benlik ile ilişkili regresyon analizleri ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Aşağıdaki tabloda araştırma örneğine alınan üniversite öğrencilerin cinsiyete ilişkin dağılımları verilmiştir.

Tablo 3.1. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı,

Cinsiyet	N	%
Erkek	148	42,5
Kadın	198	56,9
Toplam	348	100,0

Katılımcıların cinsiyet dağılımı incelendiğinde, erkek sayısının 148 (%42,5), kadın sayısının 198 (%56,9) olduğu görülmektedir.

Katılımcıların yaş dağılımı incelendiğinde yaş aralığının 17 ile 30 arasında değiştiği ve dağılımın ortalamasının 21,11, standart sapmasının 2,257 olduğu görülmüştür (N= 294).

4.1.1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Yaş Ortalamaları

Araştırmaya katılan öğrencilerinin yaş ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre t testi sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.2. Öğrencilerinin Yaş Ortalamalarının Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları,

Yaş Ortalaması	Grup	N	X	Ss	Sd	t	p
Yaş	Kadın	173	20,83	2,080	292	-2,535	.012 p<.05
	Erkek	121	21,50	2,443			

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin yapılan t testinde yaş ortalamaları arasında manidar farklılık vardır [$t(292) = -2,535, p < .05$]. Buna göre erkek öğrencilerin yaş ortalamasının ($\bar{X} = 21,50$), kadınların yaş ortalamasından ($\bar{X} = 20,83$) daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 3.3. Değişkenlerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Dağılım Değerleri,

	N	En Küçük	En Büyük	Ort.	Ss
Başkalarının Yargılarına Duyarlılık	348	11,00	45,00	29,276	6,644
Sosyal Geri Çekilme	348	8,00	40,00	18,491	6,038
Olumlu İzlenim Bırakma	348	5,00	40,00	20,911	6,421
İlişkili Benlik	344	12,00	45,00	29,712	5,358
Özerk Benlik	344	8,00	44,00	26,680	5,318
Özerk İlişkili Benlik	344	12,00	45,00	32,834	6,566
Olumlu Duygu İfadesi	346	6,00	42,00	27,714	7,011
Yakınlık Duygu İfadesi	346	4,00	28,00	19,454	5,005
Negatif Duygu İfadesi	346	3,00	21,00	14,590	4,254
İç Kontrol Odağı	345	19,00	106,00	60,710	13,459
Dış Kontrol Odağı	343	10,00	99,00	61,621	13,949

Tablo 4’de görüldüğü üzere, Sosyal Onay Ölçeğinin Başkalarının Yargılarına Duyarlılık alt boyutu puanlarının ortalaması 29,276, standart sapma değeri 6,644 olarak bulunmuştur ve puanlar 11 ile 45 arasında değişmektedir.

Sosyal Geri Çekilme alt boyutu puanlarının ortalaması 18,490 ve standart sapma değeri 6,038 olarak bulunmuştur ve puanlar 8 ile 40 arasında değişmektedir.

Olumlu İzlenim Bırakma alt boyutu puanlarının ortalaması 20,911 ve standart sapma değeri 6,421 olarak bulunmuştur ve puanlar 5 ile 40 arasında değişmektedir.

Özerk-İlişkili Benlik ölçeğinin İlişkili Benlik alt boyutu puanlarının ortalaması 29,712 ve standart sapma değeri 5,358 olarak bulunmuştur ve puanlar 12 ile 45 arasında değişmektedir.

Özerk Benlik alt boyutu puanlarının ortalaması 26,680 ve standart sapma değeri 5,318 olarak bulunmuştur ve puanlar 8 ile 44 arasında değişmektedir.

Özerk-İlişkisel Benlik alt boyutu puanlarının ortalaması 32,834 ve standart sapma değeri 6,566 olarak bulunmuştur ve puanlar 12 ile 45 arasında değişmektedir.

Duygu İfade Ölçeğinin Olumlu Duygu İfadesi alt boyutu puanlarının ortalaması 27,714 ve standart sapma değeri 7,011 olarak bulunmuştur ve puanlar 6 ile 42 arasında değişmektedir.

Yakınlık Duygu İfadesi alt boyutu puanlarının ortalaması 19,454 ve standart sapma değeri 5,005 olarak bulunmuştur ve puanlar 4 ile 28 arasında değişmektedir.

Negatif Duygu İfadesi alt boyutu puanlarının ortalaması 14,590 ve standart sapma değeri 4,254 olarak bulunmuştur ve puanlar 3 ile 21 arasında değişmektedir.

Kontrol Odağı Ölçeğinin İç Kontrol Odağı alt boyutu puanlarının ortalaması 60,710 ve standart sapma değeri 13,459 olarak bulunmuştur ve puanlar 19 ile 106 arasında değişmektedir.

Dış Kontrol Odağı alt boyutu puanlarının ortalaması 61,621 ve standart sapma değeri 13,949 olarak bulunmuştur ve puanlar 10 ile 99 arasında değişmektedir.

4.1.2. Sosyal Onay Ölçeği, Özerk-İlişkili Benlik Ölçeği, Duygu İfade Ölçeği Ve Kontrol Odağı Ölçeğinin Alt Boyutlarının Güvenirlik Analiz Sonuçları

Tablo 3.4. Özerk-ilişkili Benlik, Sosyal Onay İhtiyacı, Duygularını İfade Edebilme ve Kontrol Odağının Alt Boyutlarına İlişkin Güvenirlik Analizi,

	Cronbach's Alpha	N
Başkalarının Yargılarına Duyarlılık	.794	9
Sosyal Geri Çekilme	.788	8
Olumlu İzlenim Bırakma	.807	8
İlişkili Benlik	.564	9
Özerk Benlik	.636	9
Özerk-İlişkili Benlik	.765	9
Olumlu Duygu İfadesi	.697	6
Yakınlık Duygu İfadesi	.613	5
Negatif Duygu İfadesi	.522	4
İç Kontrol Odağı	.834	25
Dış Kontrol Odağı	.858	22

Yapılan Güvenirlik analizi sonuçları aşağıda belirtilen ölçütler doğrultusunda değerlendirilebilir:

Cronbach Alfa değeri $0.00 \leq \alpha \leq 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir, $0.40 \leq \alpha \leq 0.60$ ise ölçek düşük güvenirlindedir, $0.60 \leq \alpha \leq 0.80$ ise oldukça güvenilirdir, $0.80 \leq \alpha \leq 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir (Karasar, 2003).

Bu ölçütlere göre ölçek alt boyutlarına ilişkin Cronbach Alfa değerleri genel olarak yüksek güvenirliliğe sahiptir ancak; ilişkili benlik ve negatif duygu ifadesi değerlerinin düşük güvenirliliğe sahip olduğu söylenebilir.

4.2. Özerk İlişkili Benlik Ölçeği, Sosyal Onay Ölçeği, Duygu İfade Ölçeği Ve Kontrol Odağı Ölçeği ile Arasındaki İlişki

Araştırmada ele alınan Özerk İlişkili Benlik Ölçeği, Sosyal Onay Ölçeği, Duygu İfade Ölçeği Ve Kontrol Odağı Ölçeği arasında hesaplanan korelasyon katsayıları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Özerk-İlişkili Benlik Ölçeği, Sosyal Onay Ölçeği, Duygu İfade Ölçeği ve Kontrol Odağı Ölçeği İle Arasındaki Korelasyon,

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	10	11							
BYD(1)	-								
SGÇ(2)	.502**	-							
OİB(3)	.563**	.704**	-						
İB (4)	.186**	.050	.112*	-					
ÖB (5)	-.312**	-.240**	-.258**	-.353**	-				
ÖİB(6)	-.036	-.214**	-.078	.414**	.148**	-			
ODİ(7)	.065	-.026	.065	.239**	-.024	.332**	-		
YDİ(8)	.109*	-.129*	-.020	.263**	-.003	.391**	.639**	-	
NDİ(9)	.111*	-.094	.012	.196**	-.046	.255**	.595**	.569**	-
İKO(10)	.038	.247**	.175**	-.077	-.155**	-.227**	.006	-.065	.007
DKO(11)	-.013	.148**	.093	.022	-.124*	-.158**	-.050	-.138*	-.081

Not 1: BYD= Başkalarının Yargılarına Duyarlılık; SGÇ= Sosyal Geri Çekilme; OİB= Olumlu İzlenim Bırakma; İB= İlişkili Benlik; ÖB= Özerk Benlik; ÖİB= Özerk İlişkisel Benlik; ODİ= Olumlu Duygu İfadesi; YDİ= Yakınlık Duygu İfadesi; NDİ= Negatif Duygu İfadesi; İKO= İç Kontrol Odağı; DKO= Dış Kontrol Odağı

4.2.1. Başkalarının Yargılarına Duyarlılık ile Diğer Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları:

Yukarıdaki tablo incelendiğinde üniversite öğrencilerin, Başkalarının Yargılarına Duyarlılık boyutu ile Sosyal Geri Çekilme arasındaki ilişki pozitif yönde ($r = .502$, $p < .01$), Olumlu İzlenim Bırakma arasında pozitif yönde ($r = .563$, $p < .01$), İlişkili Benlik arasında pozitif yönde ($r = .186$, $p < .01$), Özerk Benlik arasında negatif yönde ($r = -.312$, $p < .01$), Yakınlık Duygu İfadesi arasında pozitif yönde ($r = .109$, $p < .05$), Negatif Duygu arasında pozitif yönde ($r = .111$, $p < .05$) manidar ilişki bulunurken; Özerk İlişkisel Benlik, Olumlu Duygu İfadesi, İç Kontrol Odağı ve Dış Kontrol Odağı arasında manidar bir ilişki bulunamamıştır.

4.2.2. Sosyal Geri Çekilme Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları:

Sosyal Geri Çekilme boyutu ile Başkalarının Yargılarına Duyarlılık arasında pozitif yönde ($r = .502, p < .01$), Olumlu İzlenim Bırakma arasında pozitif ($r = .704, p < .01$), Özerk Benlik arasında negatif yönde ($r = -.240, p < .01$), Özerk İlişkisel Benlik arasında negatif ($r = -.214, p < .01$), Yakınlık Duygu İfadesi arasında negatif yönde ($r = -.129, p < .05$), İç Kontrol Odağı arasında pozitif ($r = .247, p < .01$), Dış Kontrol Odağı arasında pozitif yönde ($r = .148, p < .01$) manidar ilişki bulunurken; İlişkili Benlik, Olumlu Duygu İfadesi, Negatif Duygu İfadesi arasında manidar bir ilişki bulunamamıştır.

4.2.3. Olumlu İzlenim Bırakma Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları

Olumlu İzlenim Bırakma boyutu ile Başkalarının Yargılarına Duyarlılık arasında pozitif yönde ($r = .563, p < .01$), Sosyal Geri Çekilme arasında pozitif ($r = .704, p < .01$), İlişkili Benlik arasında pozitif ($r = .112, p < .05$), Özerk Benlik arasında negatif yönde ($r = -.258, p < .01$), İç Kontrol Odağı arasında pozitif yönde ($r = .175, p < .01$) manidar ilişki bulunurken; Özerk İlişkisel Benlik, Olumlu Duygu İfadesi, Yakınlık Duygu İfadesi, Negatif Duygu İfadesi ve Dış Kontrol Odağı arasında manidar bir ilişki bulunamamıştır.

4.2.4. İlişkili Benlik Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları

İlişkili Benlik boyutu ile Başkalarının Yargılarına Duyarlılık arasında pozitif yönde ($r = .186, p < .01$), Olumlu İzlenim Bırakma arasında pozitif ($r = .112, p < .05$), Özerk Benlik arasında negatif yönde ($r = -.353, p < .01$), Özerk İlişkisel Benlik arasında pozitif ($r = .414, p < .01$), Olumlu Duygu İfade arasında pozitif yönde ($r = .239, p < .01$), Yakınlık Duygu İfade arasında pozitif ($r = .263, p < .01$), Negatif Duygu İfade arasında pozitif yönde ($r = .196, p < .01$) manidar ilişki bulunurken; Sosyal Geri

çekilme, İç Kontrol Odağı ve Dış Kontrol Odağı arasında manidar bir ilişki bulunamamıştır.

4.2.5. Özerk Benlik Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları

Özerk Benlik boyutu ile Başkalarının Yargılarına Duyarlılık arasında negatif ($r = -.312, p < .01$), Sosyal Geri Çekilme arasında negatif ($r = -.240, p < .01$), Olumlu İzlenim Bırakma arasında negatif ($r = -.258, p < .01$), İlişkili Benlik arasında negatif yönde ($r = -.353, p < .01$), Özerk İlişkisel Benlik arasında pozitif ($r = .148, p < .01$), İç Kontrol Odağı arasında negatif ($r = -.155, p < .01$), Dış Kontrol Odağı arasında negatif yönde ($r = -.124, p < .05$) manidar ilişki bulunurken; Olumlu Duygu İfadesi, Yakınlık Duygu İfadesi ve Negatif Duygu İfadesi arasında manidar bir ilişki bulunamamıştır.

4.2.6. Özerk İlişkisel Benlik Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları

Özerk-İlişkisel Benlik boyutu ile Sosyal Geri Çekilme arasında negatif ($r = -.214, p < .01$), İlişkili Benlik arasında pozitif yönde ($r = .414, p < .01$), Özerk Benlik arasında pozitif ($r = .148, p < .01$), Olumlu Duygu İfade arasında pozitif yönde ($r = .332, p < .01$), Yakınlık Duygu İfade arasında pozitif ($r = .319, p < .01$), Negatif Duygu İfade arasında pozitif ($r = .255, p < .01$), İç Kontrol Odağı arasında negatif ($r = -.227, p < .01$), Dış Kontrol Odağı arasında negatif yönde ($r = -.158, p < .01$) manidar ilişki bulunurken; Başkalarının Yargılarına Duyarlılık ve Olumlu İzlenim Bırakma arasında manidar bir ilişki bulunamamıştır.

4.2.7. Olumlu Duygu İfade Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları

Olumlu Duygu İfadesi boyutu ile İlişkili Benlik arasında pozitif ($r = .239, p < .01$), Özerk-İlişkisel Benlik arasında pozitif ($r = .332, p < .01$), Yakınlık Duygu İfade arasında pozitif yönde ($r = .639, p < .01$), Negatif Duygu İfade arasında pozitif

yönde ($r = .595$, $p < .01$) manidar ilişki bulunurken; Başkalarının Yargılarına Duyarlılık, Sosyal Geri Çekilme, Olumlu İzlenim Bırakma, Özerk Benlik, İç Kontrol Odağı ve Dış Kontrol Odağı arasında manidar bir ilişki bulunamamıştır.

4.2.8. Yakınlık Duygu İfade Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları

Yakınlık Duygu İfade Boyutu ile Başkalarının Yargılarına Duyarlılık arasında pozitif yönde ($r = .109$, $p < .05$), Sosyal Geri Çekilme arasında negatif yönde ($r = -.129$, $p < .05$), İlişkili Benlik arasında pozitif ($r = .263$, $p < .01$), Özerk-İlişkisel Benlik arasında pozitif ($r = .391$, $p < .01$), Olumlu Duygu İfade arasında pozitif yönde ($r = .639$, $p < .01$), Negatif Duygu İfade arasında pozitif yönde ($r = .569$, $p < .01$), Dış Kontrol Odağı arasında negatif yönde ($r = -.138$, $p < .05$) manidar ilişki bulunurken; Olumlu İzlenim Bırakma, Özerk Benlik ve İç Kontrol Odağı arasında manidar bir ilişki bulunamamıştır.

4.2.9. Negatif Duygu İfade Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları

Negatif Duygu İfade boyutu ile Başkalarının Yargılarına Duyarlılık arasında pozitif ($r = .111$, $p < .05$), İlişkili Benlik arasında pozitif ($r = .196$, $p < .01$), Özerk-İlişkisel Benlik arasında pozitif ($r = .255$, $p < .01$), Olumlu Duygu İfade arasında pozitif ($r = .595$, $p < .01$), Yakınlık Duygu İfade arasında pozitif yönde ($r = .569$, $p < .01$) manidar ilişki bulunurken; Sosyal Geri Çekilme, Olumlu İzlenim Bırakma, Özerk Benlik, İç Kontrol Odağı ve Dış Kontrol Odağı arasında manidar bir ilişki bulunmamaktadır.

4.2.10. İç Kontrol Odağı Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları

İç Kontrol Odağı boyutu ile Sosyal Geri Çekilme arasında pozitif ($r = .247$, $p < .01$), Olumlu İzlenim Bırakma arasında pozitif yönde ($r = .175$, $p < .01$), Özerk Benlik arasında negatif ($r = -.155$, $p < .01$), Özerk-İlişkisel Benlik arasında negatif yönde ($r = -.227$, $p < .01$) manidar ilişki bulunurken; Başkalarının Yargılarına Duyarlılık, İlişkili Benlik, Olumlu Duygu İfadesi, Yakınlık Duygu İfadesi, Negatif Duygu İfadesi ve Dış Kontrol Odağı arasında manidar bir ilişki bulunmamaktadır.

4.2.11. Dış Kontrol Odağı Boyutu ile Diğer Bütün Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları

Dış Kontrol Odağı boyutu ile Sosyal Geri Çekilme arasında pozitif yönde ($r = .148$, $p < .01$), Özerk Benlik arasında negatif yönde ($r = -.124$, $p < .05$), Özerk-İlişkisel Benlik arasında negatif ($r = -.158$, $p < .01$), Yakınlık Duygu İfade arasında negatif yönde ($r = -.138$, $p < .05$) manidar ilişki bulunurken; Başkalarının Yargılarına Duyarlılık, Olumlu İzlenim Bırakma, İlişkili Benlik, Olumlu Duygu İfadesi, Negatif Duygu İfadesi ve İç Kontrol Odağı arasında manidar bir ilişki bulunmamaktadır.

4.3. Benlik Kurgularının Yordanması

İlişkili, özerk ve özerk ilişkisel benliğin diğer değişkenlerden yordanmasına ilişkin yapılan regresyon analizi sonuçları aşağıda ele alınmaktadır.

4.3.1. İlişkili Benliğin Sosyal Onay İhtiyacı, Duygularını İfade Edebilme ve Kontrol Odağı Değişkenleri ile Yordama Sonuçları

Tablo 4.2. İlişkili Benliğin Sosyal Onay İhtiyacı, Duygularını İfade Edebilme ve Kontrol Odağı İle Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları,

Değişken (ilişkili Benlik)	B	Standart Hata	B	T	P
Sabit					
Başkalarının Yargılarına Duyarlılık	20,277	2,494		8,131	,000
Sosyal Geri Çekilme	,118	,053	,145	2,217	,027
Olumlu İzlenim Bırakma	-,009	,070	-,010	-,124	,901
Olumlu Duygu İfadesi	,033	,066	,040	,506	,613
Yakınlık Duygu İfadesi	,079	,057	,103	1,389	,166
Negatif Duygu İfadesi	,175	,078	,163	2,245	,025
İç Kontrol Odağı	,040	,087	,032	,463	,644
Dış Kontrol Odağı	-,034	,022	-,083	-1,516	,131
	,021	,020	,055	1,040	,299

Regresyon analiz sonuçları incelendiğinde üniversite öğrencilerinin sosyal onay ihtiyacı, duygularını ifade edebilme ve iç kontrol alt boyutları ile ilişkili benlik arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Çoklu Regresyon Katsayısı (R) .335 ($R^2 = .112$) elde edilmiştir ($F(8,329) = 5,183$; $p < .001$)

İlişkisel Benliğe ilişkin toplam varyansın % 11'nin sosyal onay, duygularını ifade edebilme ve kontrol odağı ölçeğinin alt ölçekleri ile açıklandığı söylenebilir.

Bu toplam sekiz alt ölçekten başkalarının yargılarına duyarlılık (Beta: .145; t: 2,217; $p < .05$), yakınlık duygu ifadesi (Beta: .163; t= 2, 245; $p < .05$) ölçeklerinin regresyon katsayıları manidar iken; diğer alt ölçeklerden Sosyal geri çekilme, olumlu izlenim bırakma, olumlu duygu ifadesi, negatif duygu ifadesi, iç kontrol odağı ve dış kontrol odağının katkıları manidar değildir.

İlişkili Benliği bu sekiz değişken içinde en iyi başkalarının yargılarına duyarlılık ve yakınlık duygu ifadesi yordamaktadır.

4.3.2. Özerk İlişkisel Benliğin Sosyal Onay İhtiyacı, Duygularını İfade Edebilme ve Kontrol Odağı Değişkenleri ile Yordanma Sonuçları

Tablo 4.3. Özerk İlişkisel Benliğin Sosyal Onay İhtiyacı, Duygularını İfade Edebilme ve Kontrol Odağı İle Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları,

Değişken (özerk-ilişkisel)	B	Standart Hata	B	T	P
Sabit	32,628	2,831		11,524	,000
Başkalarının Yargılarına	-,037	,061	-,037	-,608	,543
Duyarlılık	-,179	,079	-,164	-2,263	,024
Sosyal Geri Çekilme	,100	,075	,097	1,338	,182
Olumlu İzlenim Bırakma	,147	,065	,157	2,277	,023
Olumlu Duygu İfadesi	,328	,089	,250	3,707	,000
Yakınlık Duygu İfadesi	,003	,099	,002	,026	,979
Negatif Duygu İfadesi	-,087	,025	-,174	-3,444	,001
İç Kontrol Odağı	-,043	,023	-,092	-1,869	,063
Dış Kontrol Odağı					

Regresyon analizi sonuçları incelendiğinde üniversite öğrencilerinin sosyal onay ihtiyacı, duygularını ifade edebilme ve iç kontrol odağı alt boyutları ile özerk ilişkisel benlik arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Çoklu Regresyon Katsayısı (R) .485 ($R^2 = .235$) elde edilmiştir ($F(8,329) = 12,632$; $p < .001$)

Özerk-İlişkisel benliğe ilişkin toplam varyansın %24'nün sosyal onay, duygularını ifade edebilme ve kontrol odağı ölçeğinin alt ölçekleri ile açıklandığı söylenebilir.

Bu toplam sekiz alt ölçekten sosyal geri çekilme; (Beta= -.164; $t = -2,263$; $p < .05$), olumlu duygu ifadesi; (Beta= .157; $t = 2,277$; $p < .05$), yakınlık duygu ifadesi; (Beta= .250; $t = 3,707$; $p < .001$), iç kontrol odağı; (Beta= -.174; $t = -3,444$; $p < .01$) alt ölçeklerin regresyon katsayıları manidar iken, diğer alt ölçeklerden başkalarının yargılarına duyarlılık, olumlu izlenim bırakma, negatif duygu ifadesi ve dış kontrol odağının katkısı manidar değildir.

Özerk-İlişkisel Benliği bu sekiz değişken içinde en iyi yakınlık duygu ifadesi, iç kontrol odağı, olumlu duygu ifadesi ve sosyal geri çekilme yordamaktadır.

4.3.3. Özerk Benliğin Sosyal Onay İhtiyacı, Duygularını İfade Edebilme ve Kontrol Odağı Değişkenleri ile Yordanma Sonuçları

Tablo 4.4. Özerk Benliğin Sosyal Onay İhtiyacı, Duygularını İfade Edebilme ve Kontrol Odağı İle Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları,

Değişken (Özerk Benlik)	B	Standart Hata	B	T	P
Sabit	40,443	2,397		16,872	,000
Başkalarının Yargılarına	-,204	,051	-,257	-3,980	,000
Duyarlılık	-,002	,067	-,002	-,031	,975
Sosyal Geri Çekilme	-,038	,063	-,046	-,599	,550
Olumlu İzlenim Bırakma	-,029	,055	-,038	-,523	,601
Olumlu Duygu İfadesi	,024	,075	,023	,324	,746
Yakınlık Duygu İfadesi	-,008	,084	-,007	-,098	,922
Negatif Duygu İfadesi	-,063	,021	-,159	-2,958	,003
İç Kontrol Odağı	-,042	,020	-,112	-2,144	,033
Dış Kontrol Odağı					

Regresyon analizi sonuçları incelendiğinde üniversite öğrencilerinin, sosyal onay ihtiyacı ve iç kontrol odağı alt boyutları ile özerk benlik arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Çoklu Regresyon Katsayısı (R) .365 ($R^2 = .133$) elde edilmiştir ($F(8,329) = 6,336$; $p < .001$)

Özerk Benliğe ilişkin toplam varyansın %13'nün sosyal onay, duygularını ifade edebilme ve iç kontrol odağı ölçeğinin alt ölçekleri ile açıklandığı söylenebilir.

Bu toplam sekiz alt ölçeklerden başkalarının yargılarına duyarlılık (Beta= -.257; $t = -3,980$; $p < .001$), iç kontrol odağı (Beta= -.159; $t = -2,958$; $p < .01$), dış kontrol odağı (Beta= -.112; $t = -2,144$; $p < .05$) alt ölçeklerin regresyon katsayıları manidar iken; diğer alt ölçeklerden sosyal geri çekilme, olumlu izlenim bırakma, yakınlık duygu ifadesi ve negatif duygu ifadesinin katkısı manidar değildir.

Özerk Benliği bu sekiz değişken içinden en iyi başkalarının yargılarına duyarlılık, iç kontrol ve dış kontrol odağı yormaktadır.

5. BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde, araştırma sürecinde toplanan veriler üzerinde yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen bulgular diğer araştırma sonuçları ile tartışılmış ve değerlendirmelerde bulunulmuştur. Ayrıca araştırma bulguları ve yapılan tartışmalar ışığında eğitimcilere, ebeveynlere ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Bu araştırma kapsamında üniversite öğrencilerinin sosyal onay ihtiyacı, duygularını ifade edebilme ve kontrol odağı düzeylerinin ilişkili, özerk ve özerk ilişkisel benlik boyutlarından alınan puanları yordama düzeyleri incelenmiştir. Ayrıca üniversite öğrencilerinin özerk ilişkili benlik, sosyal onay, duygu ifade ve kontrol odağı ölçeklerinin alt boyutları arasındaki ilişki incelenmiştir.

- 1. Yapılan regresyon analiz sonuçlarına göre üniversite öğrencilerin başkalarının yargılarına duyarlılık ve yakınlık duygu ifadesi alt boyutları “İlişkili Benlik Kurgusunu” anlamlı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.*

İlişkisel benlik kavramının içeriğinden hareketle literatürde çok farklı araştırmalar yapılmıştır. İlişkili benlik, bireyin kendisini yakın ilişkileri ile ne düzeyde özdeşleştirdiği şeklinde tanımlamıştır (Cross, Bacon, & Morris, 2000).

Yakın çevresi ile özdeşleşme düzeyi yüksek olan kişilerin bilişsel, duygusal, sosyal, sağduyu ve işbirlikçi özelliklerinin daha kuvvetli olduğu söylenebilir.

Benlik (self) perspektifinden ele alınırsa ilişkisel benliği yüksek olan bireyler yakın çevresi ile zaman geçirdiği ve onları yanında hissettiği zamanlar kendilerini daha fazla özgüvende hissetmektedirler (Gabriel, Kenaud, & Tippin, 2007).

İlişkisel benlikte birey başkaları ile şekillenir ve yakın çevresindeki bireylerin şekillenme sürecinde önemli bir şekilde etki ettiğini ifade etmektedir (Cross, 2000).

Sosyal onay başkalarının hayranlığını kazanmayla ilgili kavram olarak açıklanmıştır (Fehr ve Falk, 2001). Marar (2004) ise sosyal onay ihtiyacının çevre tarafından onaylanma, kendini bir gruba ait hissetme ve onaylanma ihtiyacı isteği ile ilişkili bir kavram olduğunu belirtmiştir.

Bireylerin buldukları kültür, sosyal yaşantılarında önemli olan bir unsurdur. Yaşanılan toplumun özellikleri, bireyin başkalarına verdiği önem, başkaları tarafından onaylanma ihtiyacı, bireyin diğer kişilerle arasındaki iletişimini belirleyebilmektedir.

Başkalarının yargılarına duyarlılık boyutu ile ilişkisel benlik arasında olumlu yönde ve anlamlı bir ilişkinin olması da tutarlı görülmektedir; çünkü ilişkisel benliğin sınırları akışkandır, kesin sınırları bulunmamaktadır. Toplum ile iç içe girmiş benlikler yer almaktadır ve toplumun değer yargıları bireyin kendi bireysel özelliklerinden daha değerlidir; çünkü kendini oluşturan benlik bireysel ve bağımsız özellikleri değil içinde bulunduğu toplumun değer yargılarıdır. Yapılan araştırmalarda bu durumu desteklemektedir. Toplulukçu toplumlarda ilişkisel benlik görülmektedir. İlişkisel benlik özelliklerine sahip olan birey daha çok toplulukçu bir kültürde yaşamakla beraber kendi duygu, düşünce ve davranışlarına odaklanmaktan çok bulunduğu toplumdaki bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarına odaklanmaktadır (Markus ve Kitayama, 1991). İlişkisel benlik özelliklerini taşıyan bireyler kendi iç dünyalarına dönmekten çok başkalarına odaklı olduklarını ve sürekli olarak toplumun beklentilerine göre şekil aldıklarını söyleyebiliriz. Örnek, “başkaları üzerinde nasıl bir izlenim oluşturduğum benim için önemlidir”, “onaylanıp onaylanmadığını anlamak için insanların yüz ifadelerine dikkat ederim” ifadeleri ilişkisellik boyutu ile bağdaştırılabilir. Topsis (2012), kapitalist üretim biçiminin hakim olduğu toplumlarda insanların kendi odaklı oldukları yani bireyci özellikler gösterdiği; ilişkiselliğin yani toplulukçu üretim biçiminin hakim olduğu toplumlarda ise yardımlaşmanın, işbirliğinin öneminden bahsederek bu tür davranışların daha yaygın olduğu öne sürülmektedir. Sosyal onay ihtiyacının alt boyutu olan başkalarının yargılarına duyarlılık ile ilişkisel benliğin manidar çıkması Topsis’inde açıkladığı gibi ilişkiselliğin yardımlaşmayı da beraberinde getirmesi ile olumlu bir bakış açısı olduğu görülmektedir. İlişkisel benlik kurgusu: bütün olmayı, yakın ilişkileri, toplumsal birliği, yardımlaşmanın önemini belirterek insan ilişkilerinin önemi üzerinde durmaktadır (Özdemir, 2009). İlişkisel benliğin, sosyal onay ihtiyacı alt boyutlarından olan başkalarının yargılarına duyarlılığı yordaması araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin içinde yaşadıkları sosyal yapı; ilişkisel benliğe sahip olduklarını göz önünde bulundurularak yaşadıkları toplumun bu durumu şekillendirdiğini göstermektedir. Aile içi ilişkilere, akrabalık ilişkilerine

ve toplumsal bağlara atfedilen değerin fazla olmasından kaynaklandığı öngörülebilir. Bireyler, kendi isteklerinden çok grubun, toplumun önceliklerine yer verirler ve bu yönde davranışlarını yönlendirirler (Triandis, 1999). Başkalarının yargılarına duyarlılık boyutu ile yapılan bu araştırmaların uyuştuğu görülmektedir.

Twenge ve Im'e (2007), göre sosyal onay ihtiyacı yüksek olan bireylerin başkalarının ne düşündüklerine gereğinden fazla önem vererek bu durumun bireyde kaygı yaratmasına ve toplulukçu kültürlerde sosyal onay ihtiyacının daha yüksek olmasına açıklık getirmektedir. Sosyal onay ihtiyacının Türkiye'deki kültürel yapıda çok fazla görüldüğü belirtilmektedir. Yapılan araştırmalar, onay ihtiyacının bağımlı bir kişiliğin özelliklerini taşıyan bir yapı olarak ele alındığını vurgulamıştır ve onay ihtiyacının kültürel değerlere çok fazla bağlı olduğu görülmüştür. Türkiye, genel olarak toplulukçu kültüre hakim olmasından dolayı sosyal onay ihtiyacının yüksek olması beklenmektedir. Türkiye'de genellikle başkalarının düşüncelerine verilen önemden dolayı bireyin özel hayatından sosyal yaşam alanına kadar bu durum etkileyebilmektedir.

Türkiye'de yaşayan bireylerin kişilerarası ilişkilerinde uyumun önemli yer tuttuğu görülmektedir. Kişilerin buldukları çevredeki ihtiyaçları kendi ihtiyaçlarından daha önemli olması vurgulanmaktadır. Bireylerin davranışlarının kendi iradesi ile değil toplum tarafından etkilenebileceğini göstermektedir (Kağıtçıbaşı, 2010).

Toplulukçu kültürlerde sosyal uyuma verilen önemin ve toplumun bireyden önce gelmesi sosyal onay ihtiyacında yükselmeye neden olabilmektedir. Topluma verilen önem arttıkça toplulukçu kültürlerde, bireylerin başkalarının düşüncelerine verdiği önem de artmaktadır. Toplum ile uyum içerisinde olabilmek için başkaları tarafından onaylanmak ve kabul görmek önemlidir. Bu durumda başkalarının yargılarına duyarlı olmaya yol açabilir ve böylece bağımlı bir kişilik özelliği geliştirerek ilişkisel benliğin oluşmasının temelini hazırlar. Kağıtçıbaşı'nın (2010) açıklamaları tutarlı görülmektedir. Kağıtçıbaşı, Türkiye'de toplulukçu kültürün egemen olduğunu belirtmiştir. Türkiye'deki insanların diğer bireylerle ilişkileri, toplumun bireyden beklentilerinin önemli olduğuna ve bireylerin tutumlarının, değerlerinin, algılarının açıklanmasında, toplum gibi dışsal etkenlerin belirleyici olabileceğini önemli ölçüde belirtmiştir. Ellis ve Harper (2010) ise çevresindeki

bireylerin sürekli sevilme ve onay görme isteklerinden dolayı akılcı olmayan düşünceler içerisinde olduklarını ve böylece mutsuz bireylere dönüştüklerini belirtmişlerdir. Türkiye’de sosyal onay ihtiyacının yüksek olmasından dolayı genel olarak mutsuz bireylerin oldukları söylenebilir.

Duygularını ifade edebilmenin alt boyutlarından olan yakınlık duygu ifadesi ilişkisel benlik ile olumlu ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Yakınlık duygu ifade maddelerinden bazıları: “insanlara sık sık onlara sevdiğimi söylerim,” “insanlar benim için iyi şeyler yaptığında utandığımı hissederim ve minnettarlığımı ifade etmekte zorlanırım,” “yanlış bir şey yaptığımda özür dilerim” ifadelerinde görüldüğü gibi bireyin başkalarına bağlı ve değerleri olduğu görülmektedir. Kuzucu (2006) tarafından duygularını ifade etmeye yönelik psikoeğitim programının üniversite öğrencilerinin duygusal farkındalık düzeylerine, duygularını ifade etme sonucunda öznel iyi oluşlarına ve psikolojik olarak da daha sağlıklı bireyler olmasına katkı sağladığı görülmektedir. Yakınlık duygu ifadesi maddelerinden “insanlara sık sık onları sevdiğimi söylerim”, ifadesi duygularını net şekilde ifade ettiğini göstermektedir. Bu durumda araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin içerisinde yaşadıkları sosyal yapının etkili olduğu söylenebilir. Duyguları ifade edebilme düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşma gösterdiği, kadınların erkeklere oranla duygularını daha iyi ifade edebildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kuzucu (2006) tarafından yapılan çalışmalarda da bu durumu desteklemektedir. Çulha ve Dereli (1987)’nin yaptıkları araştırmalarda, Türkiye’de iletişim sorunlarının giderek arttığını vurgulamaktadır. Temel nedeni olarak sorgulayıcı konuşmaların olduğu ve duygularını ifade etmekten çekindikleri görülmektedir. Duygularını ifade edebilmenin alt boyutu olarak yakınlık duygu ifadesinin ilişkisellik ile manidar çıkmasının başka nedeni ise ilişkisel toplumlarda gruplaşmanın ve toplumsal kavramın üzerinde durulur. Böyle olunca bireyin kendini ifade etmesinde, çevre içerisinde yakınlık kavramı, diğer kişilerin onun hakkında ne düşündüğü ve başkaları tarafından nasıl görüldüğü önemli görülmektedir.

Sosyal duyarlık alt boyutuna ilişkin araştırma bulguları incelendiğinde kaygı bozukluğu tanısı olan bireylerin sosyal duyarlılık puanlarının yüksek olduğu görülmektedir. Sosyal duyarlılık diğer bireylerin sözel mesajlarını doğru bir şekilde yordayabilme becerisi (Riggio, 1986) olduğu dikkate alındığında kaygı bozukluğu

tanısı alan bireylerin iletişimde buldukları kişilere karşı daha kırılğan hassas oldukları sonucunu çıkarabiliriz. Bu becerisi yüksek olan bireylerin sosyal ortama uyum sağlayabildikleri ona göre davranmaları gerektiğinin farkında olabilmeleri ve sosyal kurallara karşı daha esnek ve hassastırlar. Bireyin iletişimde ve aitlik duygusundaki boşluğu doldurmak amacıyla önemli bir yere sahip olan bu ihtiyaç, bireyler arasında sosyal bağların kurulmasını sağlayıp bireyi iyi hissettiren, hem de başka odaklı olup bireyin kendisini düşünmesinden çok başkalarının beklentilerine göre yaşam sürdürmesi olarak görülmektedir. Bireyin algısal sürecini oluşturan bu durum özellikle yaşanan kültür ile şekillenmektedir.

Geleneksel Türk kültüründe toplulukçu eğilimler daha fazla görülürken bireysellik eğilimleri gelişime açık olmamak ile beraber daha çok bastırılmaktadır. Özellikle sosyal ekonomik düzeyi düşük olan toplumlarda daha fazla görülmektedir (Dökmen, 2010).

Türk kültürü başkaları odaklı algı yapısına sahip olduklarından dolayı “başkaları ne düşünür?” gibi sorular üzerinde duran benlik kurgusu geliştirdikleri görülmektedir. Böyle durumlar da bireylerin kararlarını, uyumlarını kısaca yaşam biçimlerini etkileyebilmektedir. Örneğin üniversite öğrencilerinde ya da diğer eğitim kurumlarında sınav kaygısının asıl temelinde yatan “başarısız olursam rezil olurum” düşüncesi de sosyal onay ihtiyacının yansıması olarak görülebilir. Sosyal onay ihtiyacı topluma uymayı ve sosyal bağlarda iletişimi geliştirirken; diğer tarafta ise bireyin davranışlarının bulunduğu toplumdaki bireylere göre şekillendirmelerine ve bundan dolayı mutsuz olmalarına neden olabilecek durum olarak ortaya çıkabilmektedir.

Murray'dan (1938) başkalarına yakınlaşmak ve işbirliği içerisinden hoşnut olmak güvenli iletişim geliştirdiğinin olumlu göstergesi olarak görülmektedir. Yakınlaşma ihtiyacı bireylerin sağlıklı iletişim kurabilmeleri ve sosyal ihtiyacını gidermek için gereklidir. Sosik ve Dingor (2007) sosyal onaya duyulan ihtiyaç ile McClelland'ın (1985) yakınlaşma ihtiyacı arasındaki kavramsal ilişkiye değinmiştir. Şu şekilde yorumlamıştır: “Yakınlaşma ihtiyacı ve sosyal onay ihtiyacı, olumlu sosyal davranışlar geliştirmek ile beraber bireyin çevresindeki kişileri rahatsız ve mutsuz edecek davranışlardan kaçınmasını sağlayan davranışları içermesi nedeniyle, davranışlarına dikkat ve özen gösteren bireylerde bulunan özelliklerdir. İnsanlar

arasında sosyal bağların gelişmesi için yakınlaşmada sosyal onay ihtiyacı temel bir role sahiptir.”

Türkiye’de insanların beklentileri birey için önemsendiğinden bireyin davranışlarının toplum ile etkilenmesi neticesini doğurur (Kağıtçıbaşı, 2010b). Açıklamalar sonucunda Türkiye’de sosyal onay ihtiyacı yüksek olan bireylerin başkalarının düşüncelerine yönelik kaygılı olmasının, toplulukçu kültürdeki sosyal onay ihtiyacının yüksek olmasına açıklık getirebileceğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla başkalarının yargılarına duyarlılık ve yakınlık duygu ifadesi alt boyutlarının ilişkisel benlik kurgusunu yordaması beklenmektedir. Başkalarının yargılarına duyarlılık ve yakınlık duygu ifadesinin ilişkisel benliği yordaması, araştırmannın çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin içerisinde yaşadıkları; aile içi ilişkilerine, akrabalık ilişkilerine ve toplumsal bağlara bağlı olduğundan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Kontrol odağının alt boyutlarından iç kontrol ve dış kontrol odağının ilişkisel benlik modelini yordamaması; çalışma grubunu oluşturan üniversite öğrencilerin genelinin dış kontrol alt boyutuna odaklandığı söylenebilir. Dıştan denetim odağı bireyin davranışlarını dışsal güçlerin kontrol ettiği konusundaki inancıdır. Çünkü dıştan denetimli kişiler çevrenin kontrolü altında olduklarına inanmaktadırlar.

Olumlu duygu ifadesi, negatif duygu ifadesi, sosyal geri çekilme ve olumlu izlenim bırakma alt boyutlarının ilişkisel benlik modelini yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin özerk benlik özelliklerinin daha fazla görüldüğü ve ilişkisel benliği başkalarına bağımlı olarak algılamaları düşünülebilir. Kağıtçıbaşı (1994) ve birçok yazarın vurguladığı gibi, evrimci-ereksel bakış açısı ile değişime uğradığını vurgulamakta toplumsal kurallardan çok bireycilik ya da modernleşmeye yönelik hız kazandığı görülmektedir.

2. Yapılan regresyon analiz sonuçlarına göre üniversite öğrencilerin başkalarının yargılarına duyarlılık, iç kontrol odağı ve dış kontrol odağı alt boyutları “Özerk Benlik Kurgusunu” anlamlı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özerk benlik bireyi başkalarından ayırıştırarak bağımsız bir şekilde ele almakta ve istekleri, kişiliği, algısı, değerleri üzerinde değerlendirmektedir (Markus & Kitayama, 1991).

Bireycilik, bulunduğu çevreden duygusal olarak bağımsız olmaya meyilliyken; toplulukçuluk, bulunduğu topluma bağımlı, uyumlu olmayı ifade etmektedir (Hofstede, 2001).

Geleneksel Türk kültüründe bireysellik eğilimlerin bastırılması ve psikolojik sorunlar ortaya çıktığı görülmektedir (Dökmen, 2010).

Özerk benlik kurgusunu sahip ergenlerin yaşam doyumu puan ortalamalarının ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurgusuna sahip ergenlerin yaşam doyumu puan ortalamalarından daha düşük ve olumsuz duygu puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür (Özdemir, 2012). Benlik kavramının içeriğinden hareketle, gerçekleştirilen çok sayıdaki araştırma, benlik kavramının farklı yönleri olduğunu göstermiştir.

Rotter'e göre kontrol odağı, kişinin davranışları pekiştireç sonucu ortaya çıktığı ve bir beklentinin kuvvetlenmesi sonucunda oluşmaktadır. Birey yaptığı bir davranışın olumlu ya da olumsuz pekiştirici ile sonuçlandığını algılandığında, o pekiştiricinin bu davranışı gelecekte de izleyeceğine ilişkin bir beklenti oluşturacaktır. Bireyin her alanda yaşadığı pekiştirici algısı yaşantılarının sonucunda genellenmiş bir pekiştirici beklentisi oluşturabilmektedir. Bunun sonucunda birey; pekiştiricilerin kendi ya da kendi dışındaki güçlerin veya şans ya da kaderin kontrolünde olduğuna dair genel bir inancı benimseyebilmektedir. Birinci durumda bireyin "iç" kontrol odağına, ikinci durumda ise "dış" kontrol odağına inandığı kavramsallaştırılmıştır (Rotter, 1966; 1975; 1990). Dolayısı ile yapılan regresyon analiz sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin iç kontrol odağını dış kontrol odağına göre daha anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşıldığı görülmüştür. İç kontrol odağı inancının, öznel iyilik haliyle, olumsuz duygulara karşı daha iyi baş edebilme, sosyal olarak uyumlu ve iletişim becerilerinin daha yüksek olduğu araştırmalarda bildirilmiştir (Dağ, 1992).

Denetim odağı, üniversite öğrencilerinin davranışlarının açıklanmasında önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Dıştan denetimi ağır basan öğrenciler için sınıf arkadaşlıkları, öğretmenin yaklaşım tarzı, övgüsü ve okul başarısı bireyin kişisel çaba ve yeteneği ile ilişkili olmadığı için bunlar içinde çaba harcamak gereksizdir. İç kontrol odaklı olan bireyler ise kendi çaba ve

davranışlarının bir sonucu olduğu düşünürler, zeka, aile, ortam, okul ortamı ve arkadaş ortamı gibi farklılıklardan çok algılanan denetim odağına bağlı olarak istenilen sonuçlara ulaşabileceklerdir.

Başkalarının yargılarına duyarlılık alt boyutu özerk benlik modelini anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal onay ihtiyacı doyumsuz ve mutlu bir yaşam sürdürmek için önemlidir; çünkü insan sosyal bir varlık olduğu için yaşamını sürdürdüğü sürece başkalarının varlığına ihtiyaç duyar. Yapılan araştırmalarda da Türkiye'nin toplulukçu bir ülke olduğunu göstermekte; fakat toplulukçu kültür arasında da bireysel, özerk eğilimi yüksek olan kesimlerinde olduğunu göstermektedir. Böylelikle kültürün vurguladığı bağımsız benlik özelliklerini taşımak, bireylerin yerine getirmek durumunda oldukları görev olarak kabul edilmekte ve bu benlik kurgusunun kişinin öz saygısını artırdığı ileri sürülmektedir (Matsumoto, 1994). Bağımsız benlik özellikleri taşıyan bireyler içsel niteliklere daha odaklı olup, yeteneklerine, ilgilerine, kişisel eğilimlerine ve içinde buldukları sosyal ortam ile de kendi özelliklerini sergilemekten kaçındıkları söylenebilir. Dolayısıyla özerk benlik kurgusunun sosyal onay ihtiyacı alt boyutu başkalarının yargılarına duyarlılığı yordaması beklenmektedir.

Sosyal geri çekilme, olumlu izlenim bırakma ve duygularını ifade edebilme alt boyutlarının özerk benlik modelini yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan üniversite öğrencilerin özerkliği yalnızlık veya toplumdan dışlanmışlık şeklinde yorumlamalarından kaynaklanmış olabilir. Kültür olarak genel anlamda toplulukçu kültür içerisinde yaşamaktayız. Bundan dolayı öğrencilerin benlik kurguları ile özerk benlik çelişebilir; duygu ifade ölçeğini, olumlu izlenim bırakma ve başkalarının yargılarına duyarlılık boyutu ile örtüşmediği görülebilir. Ayrıca üniversite öğrencilerinin bireysel değerlerini gözden geçirme, geliştirme sürecinde kimlik arayışı içinde olmaları ve buldukları sosyal ortam ile değerlendirildiğinde ilişki kurmada güçlük yaşamaları görülebilir. Kendini bir başka kişiye açma, karşıdaki kişinin bize uygun tepki vereceğine güvendiğimizi, onun düşüncelerine önem verdiğimizizi, anlattıkları ile ilgilendiğimizi gösterir (Nancy ve diğerleri 1994). Farklı toplumlarda uygun kendini açmanın, genel olarak tanımını yapması zordur (Selçuk, 1989).

Öğrencilerin düşünmeden kendilerini açmaları, akıllarına geldiğini olduğu gibi söyleme, kendilerini sözel olarak teşhir etmeleri sağlıklı bir özellik olarak kabul edilmemektedir (Selçuk, 1989). Dolayısı ile öğrencilerin kendini açma becerisine sahip olmadığı, duygu ve düşüncelerini nasıl, kime ve hangi ortamlarda dile getireceğini bilmediklerinden kaynaklandığı söylenebilir. Özerk benlik kurgusu bireyin kendi odaklı olduğu için duygu ifade ölçeğini yordamaması anlamlı olabilir. Çünkü duygularının açılmasının gerçekleşebilmesi daha yoğun ilişkileri gerektirmektedir.

3. Yapılan regresyon analiz sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin sosyal geri çekilme, olumlu duygu ifadesi, yakınlık duygu ifadesi ve iç kontrol odağı alt boyutları “Özerk İlişkisel Benlik Kurgusunu” anlamlı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürde özerk-ilişkisel benlik kavramı ile birçok araştırma yapılmıştır. Kültür ile yapılan araştırmalarda bireycilik ve toplulukçuluk bağlamında yapılan açıklamaların yanı sıra kültürü daha iyi anlamak için benlik kurguları sınıflandırılmaları yapılmıştır. Markus ve Kitayama (1991) bağımsız ve karşılıklı bağımlı olmak üzere iki boyutlu olarak ifade etmişlerdir. Markus ve Kitayama iki yapı benlik kurgusu modeline ek olarak Kağıtçıbaşı (2005; 2010) özerk ilişkisel benlik kurgusunu önermiştir. Ercan (2011) bireyci benlik kurgusunun bireyi diğerlerinden farklı kılan kendine özgü özellikleri olan yapı olarak belirtmiştir. İlişkisel benlik kurgusunun ise bireyin yakın çevresi ile olan etkileşimini ve özdeşleşmesini yansıtan bir yapı olduğunu, toplulukçu benlik kurgusunun toplum ve kişi arasındaki sembolik değerleri ele alan bir yapı olduğunu belirtmiştir.

Özerklik ve ilişkiselliği yüksek olan bireylerin sosyal olarak daha yetkin oldukları belirtilmiştir (Kaya, 2012). Alanyazındaki çalışmalar sağlıklı bir insan modelini temsil eden özerk-ilişkisel benlik özelliklerinin oluşumu için gerekli olan özerklik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının evrensel olduğunu gösterir niteliklidir. Bu benlik özelliklerinin birlikte oluşmadığı durumlarda iyilik halinde bozulma, depresyon gibi bazı psikopatolojilerin ortaya çıkabileceği de aktarılmıştır. Dolayısı ile özerk-ilişkisel benlik kurgusunun olumlu duygu ifadesi, yakınlık duygu ifadesi, iç kontrol odağını yordaması anlamlı görülmektedir; çünkü başarılı kişiler arasındaki ilişkiler ancak bireylerin karşılıklı olarak kendini ifade etmeleri ile

kurulabilmektedir. Zamana ve yere bağılı olarak kendisi ile ilgili uygun gördüğü bilgileri aktarmak istediği kişiye karşı kendini açma, sağlıklı bir kişiliğin yansıması olarak kabul edilmektedir (Selçuk, 1992). Kendini açma, sağlıklı bir kişiliğin oluşmasında ve şekillenmesinde bireye yardımcı olan iletişim kanalıdır. Özerk-ilişkisel benlik kurgusunun benlik kurgularından en sağlıklı olduğu görüşü üzerine birçok araştırma yapıldığı görülmektedir. Bireyin hem özerk olabilmesi, hem de ilişkisel olabilmesi gerektiğini bu ihtiyaçların doyurulması sonucunda bireyin daha pozitif, sağlıklı, uyumlu, özerk olabilmesi görülmektedir. Özerk-ilişkisel duygularını ifade etme boyutu ile anlamlı çıkması üniversite öğrencilerin genel olarak ilişkisel boyutu üzerinde durulabilir. Örneğin, “insanlar benim için iyi şeyler yaptığında utandığımı hissederim ve minnettarlığımı ifade etmede zorlanırım, birini sevdiğimi ona sarılarak ve dokunarak gösteririm.” duygularını açabilmede duyguların niteliği de rol oynayabilir. Duygularını yoğun yaşayan birey kendini açma da zorlanabilir bu durumun üstesinden gelebilmesi için daha yakın ilişkilerin kurulması gerekebilir.

Birey kendine objektif bakabilmeli, eleştirci bir gözle incelemekte, değerlendirmekte ve duygularını olduğu gibi kabul edip başkalarının kendisini tanınmasına imkan vermektedir.

Üniversite öğrencilerinin özerk boyutu üzerinden durulabilir. Bağımsız davranabilen, yaratıcı, kendine güvenen, atılgan, sosyal olarak uyumlu bireylerin çevresi ile daha verimli bir ilişkiye girebileceği söylenebilir (Güneysu ve Bilir, 1988). Birey kendi ile ilgili duygusal ve iç yaşantılarını fark edip farkındalığını arttırabilirse başkalarını daha iyi anlayabilir ve kabul edebilir.

Özerk hareket edemeyen birey, çevrenin beklentilerini farklı yorumlayıp yükümlülük olarak görebilir böylece sosyal beceri eksikliği ve güvensizlik duyguları yaşayabilir. Bireyin yaşadığı olumlu ve olumsuz duyguları içinde yaşadığı bireylere anlatabilmesi, kendi haklarını savunabilmesi, kendine uygun görmediği durumları geri çevirebilmesi ve gerektiğinde başkalarından yardım isteyebilmesidir (Voltan Acar, 1987). Olumlu duygu ifadesi ve yakınlık ifadesi alt boyutlarının özerklik ile anlamlı olduğu söylenebilir. Kendini değerli gören, saygı duyan, duygularını açığa vurmaktan kaçınmayan kişilerin saldırganlık, öfke, çekingenlik ve anti sosyal kişilik özelliklerin azalacağı ve özerk davranma düzeyinin yükseleceği söylenebilir. Bireyin

kendisini eksik ve güçlü yanları ile tanınması özerk kişilik gelişiminin dolayısı ile iyi insan ilişkilerinin temelini oluşturur. Bireyin duygularını paylaşması ve karşı tarafın duygularına empati göstermesi yaşam kalitesini arttırabilir.

Analizler sonucunda üniversite öğrencilerin iç kontrol odağı, özerk ilişkili benlik kurgusunu anlamlı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bireyin kendi ile çatışmaması, kendi isteklerine göre davranıp geleceğini yönlendirmede etkili olabilmesi, kendini gerçekleştirme ve içten denetimlilik özelliği göstermesi gerektirmektedir (Yeşilyaprak, 1989).

İç kontrol odağının özerk ilişkisel benlik kurgusunu yüksek düzeyde anlamlı yordaması; iç kontrol odağının sağlıklı bir bireyde olması gerektiği özellikleri taşıdığı ve özerk ilişkisel benlik kurgusu ile uyduğu söylenebilir. İç kontrol odağına sahip bireyler başkalarından gelen olaylarda kendilerini sorumlu tutmakta ve pekiştiricilerin kendi kontrolünde olduğunu düşünmektedir (Rotter, 1954). Arkadaşlık ilişkilerinde ise, iç kontrol odaklı kişiler, kişilerarası ilişkilerinde ben dilini kullanarak daha sağlıklı ilişkiler kurmakta ve problemler ile daha iyi baş edebildikleri görülmektedir.

Dış kontrol odağının özerk ilişkisel benlik kurgusunu anlamlı bir şekilde yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır; çünkü dış kontrol odaklılar, ilişkilerinde yaşanan problemlere karşı daha pasif tutumlar göstermekte ve bireylerin kişiler arası ilişkilerinde sorun yaşama ihtimalinin yüksek olduğu söylenebilir (Morry, 2003).

Sosyal geri çekilme boyutunun özerk ilişkisel benlik kurgusunu düşük düzeyde anlamlı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal geri çekilme boyutunun maddelerinden bazıları, “Aldığım kararlarda başkalarının beklentileri etkili olur, başkalarının ne diyeceğini düşünerek kendi isteklerimden vazgeçerim, olumsuz yönlerimi gizlemeyi tercih ederim.” ifadesi yer almaktadır. Bu maddelerin ilişkisel benlik ile daha çok bağdaştığı söylenebilir. Toplumun beklentilerinin ve isteklerinin önemli olarak algılandığı toplulukçu kültürlerde bireylerin başkalarının düşüncelerine verdiği önemde artmaktadır. Toplum ile uyum içerisinde yaşamak ön planda olduğu için başkaları tarafından onay görmek önemlidir. Araştırmanın bu bulgusu ile, Kağıtçıbaşı'nın (2010) açıklamaları tutarlı görülmektedir. Kağıtçıbaşı, Türkiye'de toplulukçu kültürün yaygın görüldüğünü belirtmiştir. Bireylerin

davranışlarının açıklanmasında toplum gibi dışsal etkenlerin belirleyici olabileceğini belirtmiştir. Araştırmada dış kontrol odağını, negatif duygu ifadesini, başkalarının yargılarına duyarlılık ve olumlu izlenim bırakmayı yordamadığı görülmüştür.

Negatif duygu ifadesinin özerk ilişkisel benlik kurgusunu yordamaması; çalışma grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin ölçekteki maddelerin özerk-ilişkisel benlik kurgusu ile uyuşmadığı daha çok dış kontrol odağı ile uyuştugu söylenebilir. Örneğin, “İnsanlar yüz ifadelerime bakarak ne hissettiğimi söyleyebilirler.” görüşü ortaya çıkmıştır.

Başkalarının yargılarına duyarlılık ve olumlu izlenim bırakma alt boyutlarının özerk ilişkisel benlik kurgusunu yordamamasının nedeni ise, Türk toplumu pek çok çalışmada bir “geçiş toplumu” olarak değerlendirilmektedir. Türkiye, hedefi batılılaşma olan bir ülkedir; fakat bireycilik-toplulukçuluk bağlamında ele alındığında, bir geçiş toplumu olduğu ifade edilmekte ve günlük yaşamda toplulukçu kültürün, geleneklerin ve dinin baskısı hissedilmektedir. Son dönemde yapılan çalışmalar, Türkiye’de bireylerin hem bireyci hem toplulukçu eğilimler sergilediklerine, böylece Türk toplumunun bireyci ya da toplulukçu olarak kabaca sınıflanamayacağına işaret etmektedir (Göregenli, 1995; İmamoğlu, 1998). Üniversite öğrencilerinde genel olarak toplulukçu kültürde bulunmalarından dolayı başkalarının yargılarına duyarlılık ve olumlu izlenim bırakma eğilimi içerisinde oldukları gibi bu durumun tersi olarak toplulukçu kültür içerisinde bireyci özellikleri ağır basan çalışma grubu öğrencilerin özerklik eğilimlerinden kaynaklanmış olabilir.

4. Korelasyon analizi sonuçlarına göre ilişkili, özerk ve özerk-ilişkisel benlik kurgularının; sosyal onay ihtiyacı, duygularını ifade edebilme ve kontrol odağı ölçeklerinin bazılarının alt boyutları ile arasında anlamlı ilişki olduğu bulunurken bir kısmı ile anlamlı ilişki bulunamamıştır.

Başkalarının yargılarına duyarlılık, olumlu izlenim bırakma, özerk-ilişkisel benlik, olumlu duygu ifadesi, yakınlık duygu ifadesi ve negatif duygu ifadesi eğilimi olan bireylerin ilişkili benliğe sahip olma ihtimallerinin daha yüksek olduğu araştırma sonuçlarına göre söylenebilir. Yakın çevresi ile özdeşleşme düzeyi yüksek olan bireylerin ilişkisel benliğinin de kuvvetli olduğu düşünülmektedir. İlişkisel benliği yüksek olan bireylerin başkalarına daha fazla yakın olmak isterler ve bu

özelliklerini amaçlarına yansıtırlar (Gore, Cross, & Kanagawa, 2008). Böylece çevresindeki bireylerle daha fazla zaman geçirerek onlarla işbirliği yaparak motivasyonel amaçlarına ulaşırlar. Sosyal onay ihtiyacı, benlik kurguları ile ilişkili gözükmektedir. Twenge ve Im'e (2007) göre sosyal onay ihtiyacı yüksek olan bireylerin başkalarının ne düşündüğünü önemsedikleri, ilişkilerinde uyumun ön planda olması toplulukçu kültürlerde sosyal onay ihtiyacının daha yüksek olmasına açıklık getirmektedir. Duyguların ifade edilmesi, sağlıklı iletişim kurabilme, bireyin duygularını karşısındakine anlatabilmesi ve karşısındakilerin de duygularını anlayıp yorumlayabilmesi açısından önemli olduğu söylenebilir. Aksi yönde bireyin kendi içine kapanıp, içsel yaşantıları ile aşırı derecede ilgilenmesi, duygularını sürekli kendi içinde yaşayıp güvendiği kişilere bile anlatmaması bazı psikolojik sorunlara neden olması ve üretkenliğini düşürürken, duygularını başkaları ile uygun bir şekilde açabilenler ise daha üretken ve mutlu olabileceği söylenebilir. Duyguları ifade edememe, farkındalık düzeyi düşüklüğüne, kısıtlı ilişkilere, depresif ruh hali, yorgunluk ve psikosomatik belirtilere yol açabileceği söylenmektedir (Bozkurt, 1989). Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırma sonucuna göre duygularını ifade edebilmenin ilişkili boyut ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Genel olarak ilişkili benlik özelliklerinin Türkiye'de görüldüğü sonucu yapılan araştırmalar ile tutarlı görülmektedir.

Özerk-ilişkisel benlik kurgusuna sahip olan bireylerin özerk benlik kurgusunun daha yüksek olduğu söylenebilir. Araştırma sonuçlarına göre de özerk benlik boyutu ile özerk-ilişkisel benlik arasında pozitif yönde ilişki olduğu görülmüştür. Bireylerin özerk davranabilme özelliklerinin fazla olması sağlıklı bir psikolojik gelişiminin temellerini oluşturması açısından önemli olduğu kabul edilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1996). Dolayısı ile bir kişinin hem bireysel, hem kolektif benlik hem de ilişkisel benlik ile ilgili tutumlara göre davranabilir. Bu kişiler yakın çevreleri ile birlikte olmaya çalışırken ilişkisel benliklerini korumak ve geliştirmek isterler (Cross, Morris, & Gore, 2002). Mutlu bir birey olarak sağlıklı bir kimlik geliştirebilmek, bulunduğu ortam ile bütünleşebilmesi, diğer yandan da kendine özgü bir şekilde ayrışabilmesi gerekmektedir. Bireylerin bulunduğu gruplarla ilişkili, ancak kendi kararlarını verebilmesi, hem özerklik hem de ilişkisel boyutu üzerinde durulduğunu göstermektedir (Karadayı, 1997). Sosyal geri çekilme, olumlu izlenim

bırakma, ilişkili benlik, iç kontrol odağı ve dış kontrol odağı ile özerk benlik arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

İlişkili benlik, özerk benlik, olumlu duygu ifadesi, yakınlık duygu ifadesi, negatif duygu ifadesi eğilimi olan bireylerin özerk-ilişkisel benlik özellikleri gösterme eğilimlerinin daha yüksek olduğu araştırma sonuçlarına göre söylenebilir. Bulgular bu kapsamda ele alındığında Kağıtçıbaşı'nın (1996) önerdiği özek-ilişkisel kavramı ile birçok ortaklıklara sahip olduğu söylenebilir. Kağıtçıbaşı kültürümüzde özerk olma ihtiyaçları ile ilişkisel ihtiyaçlarının farklı düzeylerde bireylerde bulunacağına değinmektedir. Yaşanılan kültür içerisinde sosyo-ekonomik düzeyi gelişmiş toplumların özerklik eğilimlerin daha fazla olduğu söylenebilir. Üniversite öğrencilerinin özellikle ilk yıllarda bulunduğu ortama uyum sağlayabilmek, ortamdaki zor koşullara direnebilmek ve kendilerini çaresiz ve depresif durumlarla baş edebilmesi için bireyin kendini ifade etmesi sağlaması sonucunda bu tür zorluklarla başa çıkabilmesini kolaylaştırması beklenmektedir (Burnard, 1992, Deering, 1996). Duygularını ifade edemeyen bireylerin; çeşitli psikolojik sorunlarla karşı karşıya gelebileceği ve sosyal doyumsuzluklar yaşayacağı söylenebilir. Sosyal geri çekilme, iç kontrol odağı, dış kontrol odağı ile özerk-ilişkisel benlik kurgusu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

5.1. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın ilk sınırlılığı, kullanılan ölçeklerdeki madde sayısının fazla olmasından dolayı katılımcıların ölçeklerinin doldurulması aşamasında dikkat dağınıklığı ve sıkılganlık belirtilerinin yaşandığı düşünülmektedir. Bu belirtiler katılımcıların ölçek maddelerini rastgele işaretlemiş olabileceği ihtimalini doğurmaktadır. Özellikle kontrol odağı ölçeğinde madde sayısının çok olması, ölçeklerin bir kısmının boş bırakılmasına ve veri kaybına yol açmıştır. Ayrıca madde sayısının fazla olması bireylerin araştırmaya katılma aşamasında isteksizliğe neden olmuştur.

Örnekleme sınırlı sayıda katılımcının yer alması ve örneklemin sadece üniversite öğrencilerinden toplanmış olması araştırma bulgularının genellenebilirliğini güçleştirmektedir.

5.2. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular ışığında yapılan yorum ve tartışmalara dayalı olarak bazı öneriler geliştirilmiştir.

- Bu araştırmada yapılan analizlerde sosyal onay ihtiyacı, duygularını ifade edebilme ve kontrol odağının özerk, özerk ilişkisel ve ilişkisel benlik kurgularını yordama gücüne bakıldı. Bu bulgudan hareketle kültürün; sosyal onay, duygularını ifade edebilme ve kontrol odağı üzerindeki etkisini araştıran çeşitli araştırmalar yapılabilir.
- Ebeveynlerin ve eğitimcilerin üniversite öğrencilerine yönelik; ilişkisel, özerk ve özerk ilişkisel benlik kurgularını destekleyici tutumlar göstermesinin sosyal onay ihtiyacını, duygularını ifade edebilmeyi ve iç kontrol odağını olumlu olarak etkileyeceği düşünülmektedir.
- Ailenin eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik düzey, akademik başarı, algılanan sosyal destek ve aile ilişkileri de araştırmalarda bulunması önerilebilir.
- Benlik kurgusunun, kimlik gelişimi ve yaşanan kültür ile bağlantılı olduğuna dair yapılan araştırmalara yer verilmesi önerilebilir.
- Kağıtçıbaşı'nın, birey için en sağlıklı benlik kurgusunun özerk-ilişkisel benlik kurgusu olduğu ve yapılan birçok araştırmanın bu durumu desteklediği görülmüştür. Genel olarak toplulukçu bir ülke olan Türkiye için özerk ilişkisel benlik kurgusunu desteklemeye ve geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Üniversite öğrencilerine yönelik; iç kontrol odaklı, duygularını ifade edebilme ve özerk-ilişkisel benlik kurgusunu destekleyici çalışmalar önerilebilir.

KAYNAKÇA

Akkoyun, F. ve Ersever, H. (1989) “İdeal Benliğin DeğerlendirilmesiP” A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 22-2, 675-685.

Anastasi, A. Urbina,S. (1997). Psychological Testing (7.ed). Nj: Prentice Hall.

Arnold, M. B. (1960). Emotion and personality. Psychological Aspects.

Aşık, E., (1992). Üniversite Öğrencilerinin Kendini Açma Davranışlarını Etkileyen Bazı Etmenler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baumeister RF, Campbell JD, Krueger JI ve ark. (2003) Does High Self-Esteem Cause Better Performance, Interpersonal Success, Happiness, or Healthier Lifestyles? Psychol Sci in The Public Interest, 4(1): 1-44.

Baumeister, R.F. (1986). Identity: Culture change and the struggle for self. New York: Oxford University Press.

Baydoğan M. Dağ İ (2008) Hemodiyaliz Hatalarındaki Depresiflik Düzeyinin Yordanmasında Kontrol Odağı, Öğrenilmiş Güçlük ve Sosyotropi-Otonomi. Türk Psikiyatri Dergisi, 19(1): 19-28.

Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Breugelmans, S. M., Chasiotis, A., Sam, D. L. (2015). Kültürlerarası psikoloji araştırma ve uygulama. (Çev.Ed.Leman Pınar Tosun. 2015). Ankara: Nobey Yay.

Bisht, S. & Sinha, D. (1981). Socialization, family and psychological differentiation. D. Sinha (Ed.) Socialization of the Indian child, (s. 41-54). Yeni Delhi, Hindistan: Concept.

Burnard, P., (1992). “M4: Assertiveness”, Nursing Times, May 27,88 22:i-vii

Bozkurt, E., (1989). Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Düzeylerini Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Brewer, M. B., & Gardner, W. (1996). Who is this 'We'? Levels of collective identity and self representations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 83-93.

Canary DJ, Cunningham EM, Cody MJ ark. (1988) Goal Types, Gender, and Locus of Control in Managing Interpersonal Conflict. *Commun Res*, 15(4): 426-446.

Choi, S.H. (1992). Communicative socialization processes: Korea and Canada. S. Iwawaki, Y. Kashima, & K. Leung (Ed.) *Innovations in cross-cultural psycholog*, (s. 103-121). Lisse, Netherlands: Swets & Zeitlinger.

Chiba, T., Iketani, S., Han, K., and Ona, A. (2009). A comprehensive model of anxiety in gift giving. *International Review Of Business Research Papers*, 5(4), 322-334.

Comer JP, Haynes MN, Hamilton-Lee M ve ark. (1986) Dimensions of Children's Self-Concept as Predictors of Social Competence. *J Soc Psychol*, 127(3): 321-329.

Cornelius, R. R. (2000). *Theoretical Approaches To Emotion, Speech and Emotion*. September 5-7.

Cross, S. E. Ve Madson, L. (1997). Models of the self: Self construals and gender. *Psychology Bulletin*. 122(1), 5-37.

Cross, S. E., & Markus, H. (1991). Possible selves across the life-span. *Human Development*, 34, 230-255.

Cross, S. E., Bacon, P. L., & Morris, M. L. (2000). The relational interdependent self-construal and relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 791-808.

Cross, S. E., Morris, M. L., & Gore, J. S. (2002). Thinking about oneself and others: The relational-interdependent self-construal and social cognition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(3), 399-418. doi:10.1037//0022-3514.82.3.399

Çulha, M. ve Dereli, A. (1987). Atılgnlık Eğitimi Proğramı. Psikoloji Dergisi. Sayı 21, Cilt 6, 120-140.

Çulha, M. ve Dereli, A., (1987). "Atılgnlık Eğitimi Proğramı", Psikoloji Dergisi, V,21:23-25

Dağ, İ. (1991a). Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ)'nin üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliliği. Psikoloji Dergisi, 7 (26), 10-16.

Dağ, İ. (1992). Kontrol odağı, öğrenilmiş güçlülük ve psikopatoloji ilişkileri. Psikoloji Dergisi, 7 (27), 1-9.

Deering, C.G., (1996). "Learning To Say No", American Journal of Nursing, April 96 (4):62-64

Dost, A. (2006). The Relationship between Self Construals and Language for Emotions in Personal Narratives of Turkish Males and Females. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Dökmen, Z., (2010). Toplumsal cinsiyet. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ellis, A. and Harper, R. (2010). Akılcı yaşam kılavuzu. (S. Kunt Akbaş, Çev.). Ankara: HYB Yayıncılık. (1997).

Ercan, H. (2011). İlişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği'nin psikometrik özellikleri ve uyarılma alışması. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 13(21), 37-45.

Ercan, H. (2013). Genç yetişkinlerde benlik kurgusu üzerine bir alışma. Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks, 5(2), 157-178.

Erözkan, A. (2005). Üniversite öğrencilerinin kişilerarası duyarlılık ve depresyon düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. Muğla Üniversitesi SBE Dergisi, 14, 130-155.

Fehr, E. And Falk, A. (2001). Psychological foundations of incentives. Institute for Empirical Research in Economics University of Zurich Working paper Series.

Working Paper No. 95, Paper presented at the Annual Conference of the European Economic Association.

Fischer, A.H., A.S.R. Manstead, P.M.R. Mosquera ve A.E.M. van Vianem. "Gender and culture differences in emotion." *Emotion*. Vol. 4, No.1.2004:87-94.

Fişek, G. O. (1995). Contextual awareness in cross-cultural psychotherapy: The German-Turkish experience. Paper presented at the Klinik fur Kinder und Jugendpsychiatrie Rheinische Landes und Hochshulklinik, Essen, Germany.

Frattaroli, J. (2006) Experimental Disclosure and Its Moderators: A Meta Analysis. *Psychological Bulletin*,132 (6), 823-865.

Geertz, C. (1975). From the natives point of view: On the nature of anthropological understanding. *American Scientist*, 63, 47-53.

Gilligan, C. (1982). *In a different voice: Psychological theory and women's development*. Cambridge, M A: Harvard University Press.

Gore, J. S., Cross, S. E., & Kanagawa, C.(2008). Acting in our interests: Relational self-construal and goal motivation across cultures. *Motivation and Emotion*, 33(1), 75-87. doi:10.1007/s11031-008-9113-1

Göller, L. (2010). Ergenlerin akılcı olmayan ihtiyaçları ile depresyon-umutsuzluk düzeyleri ve algıladıkları akademik başarılar arasındaki ilişkiler. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Göregenli, M. (1995). Kültürümüz Açısından Bireycilik-Toplulukçuluk Eğilimleri: Bir Başlangıç Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(35), 1-14.

Greenberg, M.A., Wortman, C. B. And Stone, A.A. (1996). Emotional Expression and Physical Health: Revisiting Traumatic Memories or Fostering Self-Regulation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 588-602.

Greenwald, A.G., & Pratkanis, A.R. (1984). The self. R.S. Wyer & T.K. Srull (Ed.) *Handbook of social cognition*, (cilt 3, s. 129-178). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Güneysu, S. ve Bilir, Ş., (1988). Üniversite Gençlerinin Kendini Kabul Düzeyine Algılanan Anababa Tutumlarının Etkisi. Psikoloji Dergisi. 6.

Hay I, Ashman AF, Van Kraayenoord CE ve ark. (1998) Educational Characteristics of Students With High or Low Self-Concept. Psychol in the Schools, 35(4): 391-400.

Heelas, P., & Lock, A. (Ed.). (1981). Indigenous psychologies: The anthropology of the self. Londra: Academic Press.

Herold E. S. ve Diğerleri, (1988). Sexual Self Disclosure Among University Woman. The Journal Of Sex Research, 24, 1-14.

Hebert, J. R., Ma, Y., Clemow, L., Ockene, I. S., Saperia, G., Stanek, E.J., Merriam, P. A., and Ockene, J. K. (1997). Gender differences in social desirability and social approval bias in dietary self-report. American Journal Of Epidemiology, 15, 146, 1046-1055.

Hofstede, G. (2001). Culture's consequences: comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations. Thousand Oaks, Calif: Sage.

Huta, V. and Hawley, L. (2010). Psychological strengths and vulnerabilities: are they two ends of the same continuum or do they have independent relationships with well-being and ill-being? Journal of Happiness Studies, 71-93.

Hsu, F. L. K. (1985). The self in cross-cultural Perspectives. In A. Marcella, G. Devos, & F. L. K. Hsu (Eds.), Culture and The Self (pp. 24-55). London: Tavistock.

İmamoğlu, E.O. ve Karakitapoğlu Aygün, Z. (1999). 1970'lerden 1990'lara değerler: Üniversite düzeyinde gözlenen zaman, kuşak ve cinsiyet farklılıkları. Türk Psikoloji Dergisi, 14 (44), 1-22.

İmamoğlu, O. E., (1991). Çocuğun Aile içinde Yetişme Ortamı ve Toplumsallaşması, Türk Aile Ansiklopedisi I. Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı.

İmamoğlu, E.O. (2003). Individuation and relatedness: Not opposing, but distinct and complementary. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 129, 367-402.

İnanç, B. (1990) ‘Türk Ergenlerin Öz-İmajları’ 5. Ulusal Psikoloji Kongresi, Özel Sayı. 8. 519-526.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1973). Psychological aspects of modernization in Turkey. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 4, 157-174.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1984). Socialization in traditional society: A challenge to psychology. *International Journal of Psychology*, 19, 145-157.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1985). Culture of separateness-culture of relatedness. 1984 Vision and Reality, *Papers in Comparative Studies*, 4, 91-99.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1990). Family and socialization in cross-cultural perspective: A model of change. J. Berman (Ed.), *Cross-cultural perspectives: Nebraska symposium on motivation*, 1989, (s 135-200). Lincoln: University of Nebraska Press.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1996a). Family and human development across cultures: A view from the other side. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1996b). Özerk-ilişkisel benlik: Yeni bir sentez. *Türk Psikoloji Dergisi*, 37, 36-43.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1997c). Whither multiculturalism? *Applied Psychology: An International Review*, 44, 44-49.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). *Kültürel Psikoloji, Kültürel Bağlamında İnsan ve Aile*, İstanbul: YKY

Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36, 4, 403-422.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). Family, self, and human development: Theory and application (2. baskı). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi Kültürel Psikoloji. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2010b). Günümüzde insan ve insanlar. Sosyal psikolojiye giriş. İstanbul: Evrim Yayınevi.

Kağıtçıbaşı, Ç.(1994a). A critical appraisal of individualism and collectivism: Toward a new formulation. Kim, U.; Triandis, H.; Kağıtçıbaşı, Ç.; Choi, S. and Yoon, G. (Ed.) Individualism and collectivism. Theory, Method and Applications, (s.52-65) Newbury Park, CA: Sage.

Kağıtçıbaşı, Ç., (1996). Özerk-İlişkisel Benlik; Yeni Bir Sentez. Türk Psikoloji Dergisi, 11.

Karadayı, F., (1997). Aile ile İlişkilerde Bağımlılık, Bağımsızlık, Özerklik Kavramlarının İncelenmesi ve Toplumsal Bağlamdaki Yeri Ön Çalışması. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, s.16.

Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2002). Self-construals, perceived parenting styles and well-being in different cultural and socio-economic contexts. Yayınlanmamış Doktora Tezi. ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Karasar, N. (2006). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara, Nobel Kitabevi.

Karasar, N. (2003). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.

Karasar, B. (2014). Sosyal onay ihtiyacının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Kaya, G. N. (2012). Parenting, self and positive youth development in adolescence: A meditational model. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Koç Üniversitesi, İstanbul.

Keefe K, Berndt TJ (1996) Relations of Friendship Quality to Self-Esteem in Early Adolescence. J Early Adolescence, 16: 110-129.

Kitayama, S., Markus, H.R., Matsumoto, H., & Norasakkunkit, V. (1997). Individual and collective processes in the construction of the self: Self-enhancement in the United States and self-criticism in Japan. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1245-1267.

Kuzucu, Y. (2006). Duyguları Fark Etmeye ve İfade Etmeye Yönelik Bir Psiko-Eğitim Programının, Üniversite Öğrencilerin Duygusal Farkındalık Düzeylerine, Duygularını İfade Etme Eğilimlerine, Psikolojik ve Öznel İyi Oluşlarına Etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Leite, W. L. Ve Beretvas, S. N. (2005). Validation of scores on the Marlowe Crowne social desirability scale and the balanced inventory of desirable responding. *Educational and Psychological Measurement*. 65, 140-154.

Loosemore, M. & Lam, A. S. Y. (2004) The Locus of Control: A Determinant of Opportunistic Behaviour in Construction Health and Safety. *Construction Management and Economics*,22: 385-394.

Marar, Z. (2004). Mutluluk Paradoksu-Özgürlük ve Onaylanma. Çev. S. Çağlayan. İstanbul: Kitap Yayınevi.

Markus, H. R.& Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98, 224-253

Markus, H., & Oyserman, D. (1989). Gender and thought: The role of the self-concept. In M. Crawford ve M. Gentry (Eds.), *Gender and thought: Psychological perspectives* (pp. 100-127). New York, NY: Springer Verlag New York, Inc.

McClelland, D.C. (1985) *Human motivation*. Glenview, IL: Scott, Foresman.

Miller, J.G., Bersoff, D. M., & Harwood, R.L. (1990). Perceptions of social responsibilities in India and the United States: moral imperatives or personal decisions? *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 33-47.

Morry MM (2003) Perceived Locus of Control and Satisfaction in Same-sex Friendships. *Personal Relationships*, 10: 495-509.

- Murray, H.A. (1938) Explorations in personality. New York: Oxford Univer. Press.
- Nacy, L. Collins, ve Diğerleri, (1994). Self-Disclosure And Liking: A Meta-Analytic Review. Psychological Bulletin. 116,3.
- Nancy, L., Collings, L., Carol, M., (1994). "Self-Disclosure And Liking: A Meta-Analytic Review", Psychological Bulletin, Vol, 116,3
- Oyserman, D., Coon, H. Ve Kimmelmeier, M. (2002). Rethinking individualism and collectivism: Evaluation of theoretical assumptions and meta analyses. Psychological Bulletin, 128(1). P: 3-72.
- Öksüz, Y. (1997). Duygularının Açılımı Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Özerklik Düzeyine Etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Özdemir, Y. (2009). Ergenlik döneminde benlik kurgusu gelişiminin anababanın çocuk yetiştirme stilleri açısından incelenmesi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Özdemir, Y. (2012). Ergenlerin öznel iyi oluşlarının özerk, ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurguları açısından incelenmesi. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(38), 188-198.
- Özdemir, Y. ve Çok, F. (2011). Ergenlikte özerklik gelişimi. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(36), 152-164.
- Pepitone, A. (1987). The role of culture in theories of social psychology. C. K1" ağıtçıbaşı (Ed), Growth and progress in cross-cultural psychology (s.12-22). Lisse, Netherlands: Swets and Zeitlinger.
- Riggio, R. E. (1986). Assessment of basic social skills. Journal of Personality and Social Psychology, 51(3), 649-660.
- Rotter JB (1954) Social Learning and Clinical Psychology, New York: Prentice-Hall, s.478.

Rotter, J. B. (1954). *Social learning and clinical psychology*. Englewood Cliffs, NJ, US: Prentice-Hall, Inc.

Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80(1), 1-28.

Rotter, J. B. (1975). Some problems and misconceptions related to the construct of internal vs. external control of reinforcement. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 40, 313-321.

Rotter, J.B. (1990). Internal versus external control of reinforcement: A case history of a variable. *American Psychologist*, 45(4), 489-493.

Saadat, M. Ghasemzadeh, A., Karamic, S., & Soleimani, M. (2012). Relationship between self-esteem and locus of control in Irania University students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 31, 530-535.

Sampson, E. E. (1988). The debate on individualism: Indigenious psychologies of the individual and their role in personal and societal functioning. *American Psychologist*, 43, 15-22.

Selçuk, Z., (1989). *Üniversite Öğrencilerinin Kendini Açma Davranışları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Selçuk, Z., (1992). *İnsan İlişkilerinde Kendini Açma*. Vadi Yayıncılık.

Singelis, T. M. (1994). The measurement of independent and self-construals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 1994: 580-591.

Singelis, T. M., ve W. Sharkey. 'Culture, self-construal, and embarnasability.'" *Journal of cross-Cultural Psychology*, 26, 1995: 622-644.

Smith, M.B. (1993). *Selfhood at risk: Post-Modern perils and the perils of Post-Modernism*. Murray Award Address at the meeting of the American Psychological Association, Toronto, Ontario.

Smith, M. B. (1994). Selfhood at risk: Post-modern perils and the perils of post-modernism. *American Psychologist*, 49, 405-411.

Smith, P.B., Bond, M.H. & Kağıtçıbaşı, Ç. (2006). *Understanding social psychology across cultures*. Londra: Sage.

Sosik, J. J. and Dinger, S. L. (2007). Relationships between leadership style and vision content: the moderating role of need for social approval, self monitoring, and need for social power. *The Leadership Quarterly*, 18, 134-153.

Soygüt, G., Karaosmanoğlu, A. ve Çakır, Z. (2009). Erken dönem uyumsuz şemaların değerlendirilmesi: Young Şema Ölçeği Kısa Form-3'ün psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 75-84.

Sun, L. K. (1991). Contemporary Chinese culture: Structure and emotionality. *The Australian Journal of Chinese Affairs*, 26, 1-41.

Şahin, D., (1991). İlkokul Çocuklarının Yetenek, Çaba ve Şansa Bağlı Görev, Başarı ve Başarısızlığa İlişkin Duygusal Tepkileri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 8, 1-2.

Topses, G. (2012). Elseverlik ve benseverlik ölçeğiyle ilgili geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *International Journal of New Trends in Arts, Sports and Science Education (IJTASE)*, 1(2), 60-71.

Triandis, H. C. (1999). Cross-cultural psychology, *Asian Journal of Social Psychology*, 2, 127-143.

Triandis, H. C. (1989). The self and social behavior in differing cultural contexts. *Psychological Review*, 96, 506-520.

Triandis, H.C. (1994). *Culture and social behavior*. New York: McGraw-Hill.

Triandis, H.C. (1995). *Individualism and collectivism*. Boulder, CO: Westview.

Triandis, H.C. (2001). Individualism-collectivism. *Journal of Personality*, 69 (6), 907-924.

Twenge, J. M. & Campbell, S. M. (2008). Generational differences in psychological traits and their impact on the workplace. *Journal Of Managerial Psychology*, 23(8), 862-877.

Twenge, J. M. and Im, C. (2007). Changes in the need for social approval, 1958-2001. *Journal Of Research Inpersonality*, 41, 171-189.

Voltan-Acar, N., (1980). Grupla Atılganlık Eğitiminin Bireyin Atılganlık Düzeyine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Voltan-Acar, N., (1987). Grupla Atılganlık Eğitimi ve Doğurguları. Grupla Psikoterapi Sempozyumu, Ankara.

Weisz, J.R., Rothbaum, F.M., & Blackburn, T.C. (1984). Standing out and standing in. *American Psychologist*, 39, 955-969.

Wei, M., Russell, D. W., & Zakalik, R.A. (2005). Adult Attachment, Social Self-Efficacy, Self-Disclosure, Loneliness, and Subsequent Depression for Freshman College Students: A Longitudinal Study. *Journal of Counseling Psychology*, 52(4), 602-614.

Yağışan N, Sünbül AM, Yücalan ÖB ve ark. (2007) Müzik Bölümü Öğrencilerinin Benlik İmgeleri ve Denetim Odaklarının İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22: 243-262.

Yamaguchi, S. (2001). Culture and control orientations. D. Matsumoto (Ed.), *The Handbook of culture and psychology*, (s. 223-243). New York: Oxford University Press.

Yeşilyaprak, B. (1986). Üniversite Gençliğinin Psikolojik Sorunları, *Psikoloji Dergisi*.

Yeşilyaprak, B. (2000) Eğitimde Rehberlik Hizmetleri. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, s.379.

Yeşilyaprak, Binnur. “Denetim Odağının Belirleyicileri ve Değişimine İlişkin Araştırmalar: Bir Eleştirel Yaklaşım”. Psikoloji Dergisi, Cilt: 7, sayı: 25,1989

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI VE SOYADI: Gülnaz ALAGÖZ

DOĞUM YERİ VE TARİHİ: GAZİANTEP/ 1985

MEDENİ HALİ: Bekar

E-MAIL: alagul_naz_gul@hotmail.com

ADRES (EV): Mimaroba Mah. Çarmıklı Cad. 508/K Apt. Daire: 43
Büyükkçekmece/İSTANBUL

ADRES (İŞ): Türkoba, Kooperatifler Cad. No:27, İbb Mimar Turgut Cansever
İlköğretim Okulu, Büyükkçekmece/İSTANBUL

TELEFON: 0553 823 52 48

EĞİTİM DURUMU:

2002-2005: Yenice Şehit Hüseyin Aytürk Çok Programlı Anadolu Lisesi, Tarsus.

2008-2012: Lisans, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Kıbrıs.

2014-2015: Tezsiz Yüksek Lisans, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri
Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Gaziantep.

2016-2019: Yüksek Lisans, Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji
Anabilim Dalı, İstanbul.

İŞ TECRÜBESİ:

2012-2015: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Gaziantep.

2015-2016: Burhanettin Yıldız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Diyarbakır.

2016-2019: İbb Mimar Turgut Cansever İlköğretim Okulu, İstanbul.